

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Eesti viipekeelee tõlgi õppekava

Riin Laja

OOTUSED VIIPEKEELETÕLGI PÄDEVUSELE
NOTARIAALSETE TEHINGUTE TÕLKIMISEL

lõputöö

Läbiv pealkiri: Notariaaltehingute tõlkimine

KAITSMISELE LUBATUD

Juhendaja: Regina Paabo (MA)

.....

(allkiri ja kuupäev)

Kaitsemiskomisjoni esimees: Mari Reilson (BA)

.....

(allkiri ja kuupäev)

Osakonnas registreeritud

.....

(allkiri ja kuupäev)

Kokkuvõte

Käesoleva töö eesmärgiks oli välja selgitada, milliseid pädevusi viipekeeletõlgilt notari juures tõlkimisel oodatakse ning kas need ootused erinevad notariaalse kinnitamise ja notariaalse tõestamise korral, sest esimene kuulub oma olemuselt pigem olmetõlke- ning teine õigusvaldkonda. Püstitatud eesmärgi täitmiseks kirjeldati teoreetilses osas notariaalsete tehingute raskusastmeid, kurtide vajadusi ja õigusi viipekeelsel asjaajamisel ning nendega seotud viipekeeletõlgi pädevust ja käitumisnorme. Empiirilise uurimusega püüti välja selgitada, millised on ootused viipekeeletõlgile kurtidel, notaritel ja viipekeeletõlkidel endil erinevate raskusastmega notariaalsete tehingute tõlkimisel.

Andmete kogumiseks viidi läbi formaliseeritud küsitlus, mis paluti täita viiel viipekeeletõlgil, viiel kurtil ja viiel notaril. Täidetud ankeedi tagastas neist 12.

Uurimusest selgus, et vastajate jaoks ei olnud erilisi erinevusi notariaalse kinnitamise ja notariaalse tõestamise vahel, kuigi kirjanduse põhjal saab eeldada, et notariaalne kinnitamine kuulub pigem olmetõlke ja III taseme pädevusse ning tõestamine õigusvaldkonda, seega IV-V tasemega viipekeeletõlgi pädevusse. Uurimustulemused ei toetanud kirjanduse seisukohti, et notariaalne kinnitamine on lihtne ja tõestamine keeruline protsess, vaid näitasid, et nii viipekeeletõlkide, kurtide kui ka notarite ootused viipekeeletõlgi pädevusele mõlema notariaalse tehingu tõlkimisel olid kõrged ning eeldasid viipekeeletõlgilt IV-V taseme teadmisi ja oskusi. Kõik küsitletud pidasid mõlema tehingu juures oluliseks väikeste erinevustega viipekeeletõlgi õigusvaldkonnas orienteerumist, õigusalaste teadmiste omamist, õigusalaste terminite ümbersõnastamisoskust, tõlke autentsuse tagamist, keelealast pädevust.

Viipekeeletõlkide, kurtide ja notarite ootused viipekeeletõlgile oluliselt ei erinenud. Vastuolulised arvamused ilmsid kurdi abistamise, tõlkeprotsessi sekkumise ning notariga enne tõlkeprotsessi põhiküsimuste läbiarutamise osas.

Abstract

The purpose of the following job is to make clear which kind of competence is needable for sign language interpreter in notary and is there differences between translation of the notarial confirmation and notarial attestation. The first seems to be rather common translation and the second juridical translation.

To execute the target we specified in theoretical part of the job the severity of notarial operation, the needs and rights of deaf people during notarial management and the competence and the code of conduct of sign language interpreter.

With this empirical research I tried to find out which kind of expectations are for sign language interpreters to translate the different severity of notarial operations to deaf people and to notary.

The formalized inquiry was carried out among five sign language interpreter, five deaf and five notary. Twelve questionnaire were sent back. Appeared that for responded people there is no difference between translation of the notarial confirmation or notarial attestation, although due to literature the expectations were reversed – notarial confirmation seems to be common, III grade interpreter competence and notarial attestation juridical, IV-V grade interpreter competence. The results of the research doesn't support the standpoint of the literature that notarial confirmation is easy and notarial attestation is complicated theme, but it showed that the expectations of sign language interpreter, deaf people and notary were high for both notarial transaction and the IV-V grade competence is needed. All questionnaires kept important in both transactions, that the interpreter has a little knowledges in science of law, skills to re-word juridical termins, insure the authenticity of translation, language-related competence. The expectations of sign language interpreter, deaf and notary didn't vary appreciably. Controversial opinion emerged in helping deaf, intervention in translation process and in discussions with notary before the main issues translation process.

Ootused viipekeeletõlgi pädevusele notariaalsete tehingute tõlkimisel

Eestis oli 01.01.2011. aasta seisuga elanikke 1 340 194 (Eesti Statistikaamet), neist ligikaudu 0,1% on kurdid (Karlsson, 2002). Antud töös peetakse mõiste „kurt” all silmas inimesi, kelle igapäevaseks peamiseks suhtlemisvahendiks on viipekeel ning kes kuulva ühiskonnaga suhtlemisel vajavad või eelistavad viipekeeletõlgi vahendust. Eestis on viipekeelt suhtluskeelena kasutavaid kurte (viipekeelsed kurdid) ligikaudu 0,1% elanikkonnast (Laiapea jt, 2003; Paabo, 2010).

Viipekeelsete kurtide põhiliseks probleemiks kuulvas ühiskonnas toimetulekul ja asjaajamisel on kuulumispuudest tulenevad kommuniaktsiooniraskused. Viipekeelsed kurdid kasutavad kommunikatsiooniprobleemide kompenseerimiseks vahendajat ehk viipekeeletõlki. Registry of Interpreters for the Deaf (RID) ja Eesti viipekeeletõlkide kutsestandard (2005) defineerivad viipekeeletõlki kui kõrgete oskustega professionaali, kelle peamiseks ülesandeks on tagada kuulumispuuetega inimeste (kurdid, pimekurdid, vaegkuuljad) ja kuuljate vaheline keeleline võrdsus ning efektiivne kultuuridevaheline kommunikatsioon (Kutsestandard Viipekeeletõlk III, IV, V, 2005; Humphreys, 2004). Seeläbi loob viipekeeletõlk kurtidele kuuljatega võrdsed võimalused ühiskonnas toimetulemiseks (Toom, 2002).

Eestis kehtiva viipekeeletõlkide kutsestandardi alusel on viipekeeletõlgi kutsekvalifikatsiooni tasemeid kolm: III, IV ja V, vastavalt madalamast kõrgemaks. Kutsekvalifikatsiooni tasemeid omistab viipekeeletõlkidele Eesti Viipekeele Tõlkide Ühingu kutsekomisjon vastavalt kutsestandardile ja kutse omistamise korrale (Kutsestandard Viipekeeletõlk III, IV, V, 2005).

Notari juures tõlkimist kvalifitseeritakse praeguse viipekeeletõlkide kutsestandardi järgi olmetõlkeks. Olmetõlke situatsioonid on näiteks tõlkimine arsti juures, asjaajamine teenindus- ja ametiasutustes, koosolekutel jne. Olemtõlke puhul on tegemist situatsioonidega, mis on enamasti lühiajalised, tuttavate teemade ja sõnavaraga, mistõttu ei eelda tõlgilt valdkonnaspetsiifilisi teadmisi. Viipekeeletõlgi kutsestandardi kohaselt peab III taseme viipekeeletõlk lisaks üldistele viipekeeletõlgile esitatud kutseoskusnõuetele valdama eesti viipekeelt iseseisva keelekasutaja tasemel (B2 tase vastavalt Euroopa Nõukogu keeleoskustasemete järgi). Kuigi Eestis kuulub notari juures tõlkimine olmetõlke valdkonda, käsitletakse erialakirjanduses notari juures tõlkimist kui õigustõlget, mis sisaldab õiguslast terminoloogiat ning õiguslaseid küsimusi ning kus ka tõlgi vastutus tõlke kvaliteedi eest keerulise ja vastutusrikka situatsiooni tõttu on suurem (Frishberg, 1986; Humphreys, 2004; Plaan, 2011; Kutsestandard Viipekeeletõlk III, IV, V, 2005). Eesti viipekeeletõlgi

kutsestandardi järgi peab olema õigusvaldkonnas tõlkival tõlgil aga IV või V tase. See tähendab, et lisaks üldistele viipekeeletõlgi kutseoskusuõuetele peab ta valdama eesti viipekeelt iseseisva keelekasutaja tasemel (C1 ja/või C2 Euroopa Nõukogu keeleoskustasemete järgi), omama 3-5 aastat erialast töökogemust ning olema läbinud erialaseid täiendkoolitusi.

Eestis on õigusvaldkonnas, sealhulgas notari juures tõlkimist uuritud vähe. Tartu Kohtumaja ja Eesti Viipekeele Tõlkide Ühingu koostööna korraldatud koolituse tulemusena on 2008. aastal koostatud kohtus tõlkimisega seotud probleeme kirjeldav käsikirjaline materjal (Valdmets, 2011). Viipekeelset kohtutõlget on uurinud kaks eesti viipekeele tõlgi eriala üliõpilast oma lõputöodes: Margot Valdmets „Viipekeelse tõlke efektiivsust tagavad mõjutegurid kohtutõlkimise vallas“ (2010) ja Kaarin Plaan „Viipekeeletõlkide hoiakud viipekeelse tõlke efektiivsust tagavatele mõjuteguritele kohtutõlke vallas“ (2011).

Eeldades, et seoses keerulise elukorralduse tõttu vajavad ka kurdid notariaalset asjaajamist, on käesoleva töö eesmärgiks välja selgitada, milliseid pädevusi viipekeeletõlgilt notari juures tõlkimisel oodatakse ning kuivõrd neid diferentseeritakse erinevate notariaaltehingute tõlkimisel.

Püstitatud eesmärgi täitmiseks kirjeldatakse teoreetilises osas esmalt notariaalsete tehingute raskusastmeid, kurtide vajadusi ja õigusi asjaajamisel kuulvas ühiskonnas ning nendega seotud viipekeeletõlgi pädevusi ja käitumisnorme. Empiirilises osas püütakse välja selgitada, millised on ootused viipekeeletõlgile notari juures tõlkimisel kurtidel, notaritel ja viipekeeletõlkidel endil erinevate notariaalsete tehingute (notariaalne kinnitamine ja notariaalne tõestamine) osas. Töö tervikuna võiks olla abiks uue viipekeeletõlgi kutsestandardi koostamisel, tõlketeenuse osutamise korraldamisel ja viipekeeletõlkide ettevalmistamisel.

Õigusalane asjaajamine notari juures

Erialakirjanduses käsitletakse enamasti õigusvaldkonnas tõlkimist kui kohtus tõlkimist, kuid lisaks sellele kuulub tõlkimine nii näiteks advokaadibüroos, politseis, vanglas ja ka notari juures samuti õigusvaldkonda, kuna nimetatud situatsioonides kasutatakse õigusalast terminoloogiat ja käsitletakse õiguslaseid küsimusi (Humphreys, 2004; Frishberg, 1986).

Eesti taasiseseisvumisega toimunud majanduslikud, sotsiaalsed, hariduslikud ja poliitilised ümberkorraldused muutsid kurdid ühiskonnaelus aktiivsemaks ja eneseteadlikumaks, mistõttu tuleb ka kurtidel üha rohkem kokku puutuda õiguslase

asjaajamisega ning keerulise elukorralduse tõttu satutakse tänapäeval sageli ka notari juurde. Kuulmislangusest ja viipekeele kasutamisesest tulenevatest kommunikatsiooniraskustest on kurtidel iseseisvalt hakkama saamine kuulvas ühiskonnas, sealhulgas asjaajamisel notari juures raskendatud. Sellest tulenevalt kasutab suhtluses kuuljate ametnikega enamuse viipekeelseid kurte viipekeeletõlki, kelle peamiseks ja olulisemaks ülesandeks on adekvaatse info vahendamine.

Notar on avalik-õigusliku ameti kandja, kellele riik on andnud õiguse tõestada isikute taotlusel õigusliku tähendusega asjaolusid ja sündmusi, sest on oluline, et sooritatavad tehingud (kokkulepped osapoolte vahel) oleksid õiged ja seaduslikult kehtivad (ostu- müügi lepingud, laenuvõtmine, vara jagamine jne). Vastavalt *Tõestamisseadusele* (2002) tuleb notariaalselt tõestada tehinguid, milles on oluline, et inimene saaks aru nende tähendusest. Notari kaasamine erinevate tehingute sooritamisse suurendab isikute õiguste kaitset ja kindlustunnet õiguslike küsimuste lahendamisel, kuna notari kohustus on tagada kliendile, et viimane teeks oma otsused täies teadmises ning oleks teadlik oma otsuste sisust ja tagajärgedest. Selle tagamisega hoiab notar ära hilisemad õigusvaidlused (Justiitsministeerium; Notarite Koda; Press, 2006; Elektrooniline Riigi Teataja (eRT) — Notariaadiseadus, 2002; eRT — Tõestamisedus, 2002).

Notari ametitoiminguid jaotatakse tinglikult kaheks, milleks on kohustuslikud ametitoimingud ja vabatahtlikud ametiteenused. Vabatahtlikult pakuvad notarid erinevaid ametiteenuseid, mis sisaldavad endas õigusalast nõustamist ning notari poole võib pöörduda ka selleks, et tõestada selliseid tehinguid, mille suhtes ei ole Tõestamisseaduses tõestamise nõuet ette nähtud (eRT — Notariaadiseadus, 2002).

Notari kohustuslikeks ametitoiminguteks on dokumentide läbivaatamine, vormistamine ja kinnitamine, mida eristatakse alljärgnevalt:

- 1) notariaalne kinnitamine,
- 2) notariaalne tõestamine,
- 3) pärimisasjade menetlemine (Justiitsministeerium).

Dokumentide notariaalne vormistamine

Nagu eelnevalt selgub, minnakse notari juurde väga erinevatel põhjustel. Eelkõige on see seotud dokumentide notariaalse vormistamise ja kinnitamisega, mis erinevate seadustega on muudetud isikule kohustuseks ning mille eesmärgiks on tagada isikute turvalisus õiguslike küsimuste lahendamisel. Antud töös käsitlen võrdlevalt kahte oma olemuselt, keerukuse astmelt ja vastutuse suuruselt erinevat notariaalset tehingut: dokumentide *notariaalne*

kinnitamine ja dokumentide *notariaalne tõestamine*.

Dokumentide *notariaalne kinnitamine* on oma olemuselt isiku tuvastamine, allkirjastatud dokumendi õigsuse kontrollimine ja notariaalmärke tegemine, et allkiri või ära kiri on tõene (eRT — Tõestamisseadus, 2002). Tõestamisseaduse §38 kohaselt kinnitatakse notaris dokumendi tõlke õigsust; registri andmete ja väljatrüki õigsust; dokumendi esitamise aja kindlaks tegemist; isiku elusolekut ja teatud kohas viibimist jne. Kõige levinum on allkirja ja ära kirja õigsuse kinnitamine (eRT — Tõestamisseadus, 2002; Justiitsministeerium).

Eeltoodust tulenevalt on *notariaalne kinnitamine* notari poolt teostatavates tehingutes üks lihtsamaid, kuna selle käigus ei pea notar koostama notariaalakti, ei pea seda ette lugema ega selgitama selle sisu. Neid dokumente võib notar allkirjaga kinnitada nii paber kandjal kui digitaalselt (Press, 2006; eRT — Tõestamisseadus, 2002).

Seega, eeltoodule tuginedes on *notariaalne kinnitamine* oma olemuselt lihtne, enamasti ühe kliendiga ja seepärast vähest vastutust nõudev nii notarile kui ka viipekeeletõlgile. Sageli ei eelda antud tehingu teostamine isegi füüsilist kontakti ega inimeste omavahelist suhtlemist, mistõttu pole ka viipekeeletõlgi kaasamine (kohalolek) alati vajalik, välja arvatud juhul, kui isik ise seda omaalgatuslikult vajab.

Dokumentide *notariaalne tõestamine* on protseduur, mille käigus peab notar kliendile tagama asjakohase ja erapooletu nõustamise, selgitama õigustehingu ehk lepingu sõlmimist ja selle sisu ning tagama, et asjaosalised langetaksid omapoolse otsuse täies teadmises (Press, 2006). See eeldab kontakti olemasolu ning kui üheks osapooleks on viipekeelne kurt, siis kindlasti ka viipekeeletõlgi vahendust.

Peamised tehingud, mida tõestatakse, on kinnistu, ehitise, korteri omandamise ja võõrandamise lepingud; hüpoteegi seadmise lepingud; pandilepingud; muud piiratud asjaõiguste seadmise lepingud (nt hoonestusõigus, realservituut, kasutusavaldus, isiklik kasutusõigus); hooneühistu liikmelisuse võõrandamise ja pandilepingud; äriühingute asutamislepingud, ühinemis- ja jagunemislepingud, osaühingu osa võõrandamise ja pandilepingud; abieluvaralepingud ja abikaasade ühisvara jagamise lepingud; volikirjad. Kõik tõestamistehingud on juriidiliselt keerukad ja tehingu tulemusena valmib notariaalakt (Notarite Koda).

Notariaalne tõestamine on pikaajaline, suhteliselt keeruka sisu ning mitmete osapooltega seotud protsess, mis sisaldab üldjuhul kolme etappi. Esmalt selgitab notar välja osalejate soovid, tahted ja asjaolud selleks, et tehingut oleks võimalik õiguslikult korrektselt

sooritada. Seejärel notar annab osapooltele juriidilist nõu, millised on võimalikud erinevad lahendused tehingu sooritamisel ning millised võimalikud tagajärjed ühe või teise otsuse korral võivad kaasneda. Lõpuks koostab notar notariaalakti, kus tal tuleb enne allkirjastamist tuvastada poolte isikuandmete õigsust ning lõpuks koostatud akt osapooltele ette lugeda (Press, 2006; eRT — Tõestamiseadus, 2002).

Eeltoodule tuginedes võib väita, et dokumentide *notariaalne tõestamine* oma keerukuses on vastutusrikas tegevus nii notarile kui ka viipekeeletõlgile, kes peab tagama, et öeldu jõuaks adekvaatselt kõigi osapoolteni ning seeläbi oleks sisu kõigile arusaadav ning kõigi osapoolte huvid ka võrdselt tagatud. Lisaks suurele vastutusele on notariaalse tõestamisega seotud tehingud emotsionaalsed ja pingelised, kuna on seotud isikute varaga. (Press, 2006).

Eeltoodule tuginedes võib kokkuvõtvalt väita, et dokumentide *notariaalne kinnitamine* ja dokumentide *notariaalne tõestamine* ei ole oma keelekasutuse ja vastutuse poolest võrreldavad, kuna üks neist nõuab vaid notari allkirja, teine jälle põhjalikumat lähenemist, mis eeldab ka viipekeeletõlgilt sügavamaid erialaspetsiifilisi teadmisi ja oskusi.

Kurtide õigused viipekeelsele asjaajamisele

Asjaajamine Eestis mistahes riigiasutustes toimub vastavalt keeleseadusele eesti keeles. Suure osa kurtide emakeeleks on eesti viipekeel, mida Eesti riik on iseseisva keelena tunnustanud (keeleseaduse redaktsioon 2007.a.) ning võimaldab selle kasutamist ja arengut. (eRT — Keeleseadus, 2011; Paabo, 2011). Lisaks eeltoodule annab ka sotsiaalhoolekande seaduse §26 kurtidele õiguse võrdsete võimaluste loomiseks kasutada isiklikul asjaajamisel viipekeele tõlketeenust (eRT — Sotsiaalhoolekandeseadus, 2005).

Tõestamiseaduse §24 järgi peab notar, kui ta näeb või osaleja ise ütleb, et ta ei kuule ega kõnele piisavalt tehingu sisust arusaamiseks, esitama osalejale notariaalakti ettelugemise asemel läbivaatamiseks. Sama seaduse §25 kohaselt võib kurtumm inimene või notar vajadusel kaasata usaldusisiku, kes on võimeline osalejast aru saama. (eRT — Tõestamiseadus, 2002).

Viipekeelsetele kurtidele, kelle emakeeleks on eesti viipekeel ning võõrkeeleks eesti keel, võib olla ka kirjutamise teel suhtlemine raskendatud, mistõttu tuleks ka siinkohal rakendada vahendajana viipekeeletõlki. Praegusel juhul võib kurt tõestamiseaduse järgi kaasata usaldusisikuna ka oma sõpru või sugulasi, kes temast aru saavad. Tegelikult peaks usaldusisik aru saama kõigist osapooltest, seal hulgas ka notarist, kes võib kasutada juriidilist keelt. Kurdi jaoks on kvalifikatsioonita viipekeeletõlgi kasutamine seotud riskiga, kuna

eelmainitud isikud ei pruugi mõista õiguskeelt ja vastutada ka oma tõlke õigsuse eest. Kasutades usaldusisikut (viipekeelt valdavalt isikut) kutselise viipekeeletõlgi asemel, ei ole kurdil probleemide ja/või ebaprofesionaalse töö korral kuhugi pöörduda. Kuid kasutades vahendajana viipekeeletõlki, kellel on vastavad kutseoskused ja pädevus adekvaatse tõlke edastamiseks, tagab selline valik kurdile teatud mõttes suurema usalduse ja kindlustunde. Erinevalt usaldusisikust kannab viipekeeletõlk vastutust oma tööga nii kliendi kui kutse ees.

Viipekeeletõlgi roll ja ülesanded notariaalsete tehingute tõlkimisel

Enne 90ndaid aastaid suhtuti kurtidesse nende kuulmislangusest ja viipekeelet kasutamisest tulenevate kommunikatsiooniraskuste tõttu kui inimestesse, kes ei saa iseseisvalt kuulvas ühiskonnas hakkama. Viipekeeltõlkidest räägiti kui kurtide abistajatest, sest ühiskonna suhtumine oli kurtidesse kui puudega inimestesse, kes vajadis iseseisvaks toimetulekuks kõrvalist abi. Ühiskonna suhtumine kandus üle ka kurtidele, kes ei väärtustanud kurdiks olemist, ei tunnustanud oma kultuuri ega viipekeelt ning hoidusid väikestes isoleeritud kogukondades. Seepärast ei olnud neil ka ootusi viipekeeletõlgi pädevusele. Inimesed, kes tõlkisid kurtidele, ei olnud saanud vastavat ettevalmistust, enamasti ei järgitud ka neutraalsuse, erapooletuse ja konfidentsiaalsuse nõudeid ning kurdi inimese õigust osa saada kogu tõlkeprotsessist. Sageli teavitati neid ainult lõpptulemusest (Laiapea jt, 2003; Toom, 2002).

Eesti taasiseseisvumisega seotud sotsiaalsed, hariduslikud, poliitilised ja majanduslikud muutused tingisid kurtide eneseteadlikkuse tõusu ja viipekeelet väärtustamise ning sellega seoses muutusid ka ootused viipekeeletõlkide käitumisele ja nende kutseoskustele tõlkesituatsioonis. Enam ei piisanud tõlkesituatsioonis üksnes kurdi ja tõlgi vahelisest usaldusest, vaid kurdid tahtsid osa saada kogu tõlkeprotsessist, et ise otsuseid langetada (Paabo, 2011).

Selleks, et vastata kurtide suurenenud ootustele tõlkeprotsessis ühiskonnas toimunud muutuste tõttu, hakkasid viipekeeletõlgid saama vastavat kutsealast ettevalmistust, et tagada kurtide paremat toimetulekut kuulvas ühiskonnas. 2005. aastal vastu võetud viipekeeletõlgi kutsestandard määratleb erinevates valdkondades, seal hulgas õigusvaldkonnas, tõlgile vajaminevad pädevused. Praeguseks ongi viipekeeletõlk elukutse, mis vajab põhjalikku ettevalmistust ja selleks õpitakse mitu aastat (Laiapea jt, 2003; Toom, 2002).

Kui enne Eesti taasiseseisvumist oli viipekeeletõlk pigem kurtide abistaja, nõustaja ja isegi nende eest otsustaja, siis praeguses Eesti viipekeeletõlkide kutsestandardis on kirjas, et **viipekeeletõlk on spetsialist**, kelle töö põhieesmärgiks on kahe keele ja kultuuri

vahendamine, kusjuures üheks töökeeleks on viipekeel. Viipekeelset tõlketeenust osutav viipekeeletõlk peab järgima viipekeeletõlkide kutse-eetika nõudeid, omama kutsetunnistust ja olema kantud kutseregistrisse (Kutsestandard Viipekeeletõlk III, IV, V, 2005).

Praeguse Eesti viipekeeletõlkide kutsestandardi järgi võib sõltumata notariaalse tehingu raskusastmele, notari juures tõlkida III tasemega viipekeeletõlk, kuna notari juures tõlkimine kuulub olmetõlke valdkonda. Erialakirjanduses aga käsitletakse notariaaltehingute tõlkimist sageli õigusvaldkonda kuuluvana, kuna tänu oma mitmekülgsele on see seotud suuremal või vähemal määral õiguslase asjaajamisega ning eeldab viipekeeletõlgilt spetsiifilisi teadmisi, õiguslase terminoloogia tundmist, suurt usaldust ja pingetaluvust ning on seotud ka suure vastutusega.

Nii näiteks on ajakirjanduses kajastatud juhtumit, kus ebapädev tõlk, orienteerumata teemas, ei saanud täpselt aru, millest räägitakse, põhjustas selle, et kurt mees ei saanud tehtavast tehingust sisuliselt aru ja kirjutas alla lepingule, millega ta jäi ilma oma korterist (Karja, 1999). Kirjeldatud juhtumi põhjal saab veel kord väita, et, mittekvaliteetne tõlge võib tekitada probleeme kurdile, kuid võib kahjustada ka viipekeeletõlgi kutse mainet ühiskonnas.

Nagu mistahes teises tõlkesituatsioonis, nõnda on ka notariaaltehingute tõlkimisel viipekeeletõlgi peamiseks ülesandeks tagada tõlke autentsust ja käituda rolliteadlikult, millesse kuulub kohe valik tõlkesituatsioonis, tõlke-eelse info hankimine, tõlgi ettevalmistus tõlkesituatsiooniks, asjatundlikkus ja isikuomadused. Samas on õiguslane asjaajamine seotud mitmete spetsiifiliste teguritega, mis mõjutavad tõlkekvaliteeti ka notariaaltehingute tõlkimisel.

Tõlke autentsus

Viipekeeletõlgilt oodatakse enamasti, et ta oleks üheaegselt võimeline kuulama suulist keelt (sõnu, käändeid, tähendusi) ja siis sünkroonselt muutma kuuldu viipekeelseks kõneks. Tõlk, kes tõlgib notari juures, peab olema suuteline keerulisi teemasid täpselt ja üksiasjalikult kirjeldada ning edasi andma tähendusvarjundeid. Tõlketekst peab olema loogiliselt üles ehitatud, mis aitab kliendil jätta meelde kõige olulisema ning järgima kliendi keeekasutust, mis aitab viimasel tõlgitud teksti mõista. Notariaaltehingutega seotud tarbetekstid on teabetihedad, faktiderohked, sisaldades erinevaid õigustermineid, numbreid ja nimesid. Sageli on laused pikad ja omavahel seotud. Kvaliteetne tõlge saab teoks vaid juhul, kui tõlk ise tõlgitavast tehingust sisuliselt aru saab. Vastasel juhul pole ta võimeline teksti sisu, probleeme ja mõisteid kurdile mõistetavaks tegema. Kurdid ootavad viipekeeletõlgilt perfektset, ilma lisavate selgitusteta kõige tõlkimist. Samuti peab tõlk valdama väga heal tasemel verbaalset

kõnet ning omama head väljendusoskust, sest on äärmiselt oluline, et kurdi soovid saaksid notarile täpselt edastatud. Eelloetletud keeleoskused vastavad Euroopa Nõukogu keeleoskustasemete järgi C2 tasemele (Cartwright, Schein, Stewart, 2004; Frishberg, 1986; Hollman, 2010; Humpreys, 2004).

Kõige ja kõigi tõlkimine. Tõlke autentsus tähendab ka seda, et viipekeeletõlgi kohuseks on tõlkida kõiki ja kõike isegi juhul, kui see on ebaselge või sündsusetu, suunatud kellelegi teisele, väljastpoolt tulevat müra või telefonikõnet jne. Viipekeeletõlgi omapoolsed kokkuvõtted, lisainfo andmine või ärajätmine notariaalsete tehingute tõlkimisel moonutavad originaalteksti ja võivad luua vale mulje ning mõjutada tagajärgi (Cartwright, Schein, Stewart, 2004; Frishberg, 1986).

Õiguslase terminoloogia tundmine ja mõistele vastava viipe leidmine. Äärmiselt oluline on autentse tõlke saavutamisel õiguslik keelealaline pädevus. Ainuüksi igapäevase sõnavara valdamisest notari juures tõlkimisel ei piisa, sest õiguslase terminoloogia erineb suuresti igapäevasest keelekasutusest ning igal tehingul on oma spetsiifiline sõnavara (kinnis- ja vallasasi; volitus ja volikiri; hüpoteek; tagatis; käendus), mida peab viipekeeletõlk sisuliselt teadma. M. Valdmets toob oma diplomitöös R. Paabo koostatud infomaterjalile tuginedes välja, et õigusvaldkonnas tõlkivate viipekeeletõlkide töö on raskendatud, kuna paljudel õigustermineil puuduvad viipevasted. Juhul, kui terminile ongi viipevaste, mida tõlk teab, ei pruugi seda teada kurt klient. Vajadusel võib kasutada ka termini sõrmendamist ehk tähtede õhku kirjutamist, kuid sellegi poolest ei pruugi kurt klient teada sõna sisulist tähendust ja ta ei saa mõttest aru. Sellisel juhul peavad tõlgid eestikeelseid õigustermineid interpreteerima. Interpretatsioonid on aga mõjutatud erinevatest asjaoludest: tõlgi senised teadmised õigusvaldkonnast, tõlgi enda arusaam õigustermineite sisust ja olemusest ning kui palju tõlk tunneb õigussüsteemi ja oskab seoseid luua. Samuti mõjutavad tõlkimist viipekeeletõlgi teadmised sellest konkreetsest kontekstist ja teemast, mida ta tõlkima hakkab (Hale, 2004; Valdmets, 2010). Tõlkevigade vältimiseks on oluline, et viipekeeletõlk oleks kursis õiguslase asjaajamise sõna- ja viipevaraga, orienteeruks mingil määral õigussüsteemis ja omaks juriidilisi teadmisi ning pidevalt end selles valdkonnas täiendaks (Hollman, 2002; Mathers, 2007; Valdmets, 2010).

Kliendi keelekasutus. Eestis elab ligikaudu 1500- 2000 viipekeelt esimese keelena kasutavat inimest ning kasutusel on nii eesti kui ka vene viipekeel. Viipekeeled mõjutavad

üksteist, neile on omased piirkondlikud ja sotsiaalsed erinevused ning on ka laene teistest viipekeeltest (Karlsson, 2002; Laiapea jt, 2003). Suulisest keelest viipekeelde tõlkides peab viipekeeletõlk arvestama kliendi eelistustega ja tingimustega ehk siis kommunikatsiooniviisi, mille ta valib, peab sobima kurdile, sest oluline on, et kurt saaks notariaalsetest tehingutest aru. Vastavalt sellele, kellele tõlk tõlgib- erinevad vanuserühmad, rahvused ning sotsiaalne ja hariduslik taust- peab viipekeeletõlk olema võimeline kohandama oma viipekeelt ja suhtlusviisi. Sellest lähtuvalt peab viipekeeletõlk enne notari juures tõlkimist veenduma, et ta valdab kliendi kasutatavat kommunikatsiooni, sest viipekeeletõlkidelt oodatakse ka, et nad tunneksid erinevaid piirkondlikke termineid, uudissõnu, laene ja viipeid, mis ei ole standartsed ning allkeelte ja slängi vaba valdamist (Cartwright, Schein, Stewart, 2004; Frishberg, 1986; Hollman, 2002).

Viipekeeletõlgi rolliteadlikkus

Varemalt, kui viipekeeletõlgist räägiti kui kurtide abistajast, tegid nad peaaegu kõike, mida situatsioonis osalejad (nii kurdid kui ka kuuljad) vajasisid või tahtsid. Viipekeeletõlgid on andnud nii psühholoogilist kui ka majandusalast nõu, nad on oma äranägemise järgi tõlgendanud sõnumeid ja isegi otsustanud kurdi asemel (Cartwright, Schein, Stewart, 2004). Kuigi praeguse viipekeeletõlkide kutse-eeetikanõuetes on kirjas, kuidas tõlk peab situatsioonis käituma, seisavad nad siiski sageli silmitsi dilemmadega. Kurdid ootavad ühelt poolt, et tõlk oleks erapooletu ja objektiivne, kes püsib oma rollis mistahes situatsioonis, tõlkides kõike täpselt midagi lisamata ja välja jätmata. Teisalt jälle võivad viipekeeletõlgid leida end olukorrast, kus nad on nõustajad, assistendid, usaldusisikud ja kaastöötajad, kellelt oodatakse keerulise teksti lihtsustamist, kurdi abistamist ja vajadusel ka psühholoogilist nõustamist. (Cartwright, Schein, Stewart, 2004; Hale and Russell, 2002; Hollman, 2002).

Notari juures, kus enamasti käsitletakse inimese varadega seotud küsimusi, on eriti oluline, et tõlk jääks rangelt vahendaja rolli ja ütleks „ei“, kui tal palutakse täita tema rolliväliseid ülesandeid (Frishberg, 1986).

Kutse- eeetika nõuete järgimine. Viipekeeletõlkide kutse-eeetika nõuetes on kirjas, et viipekeeletõlk peab olema neutraalne ja erapooletu. See tähendab, et tõlk peab ausalt ja erapooletult suhtuma mõlemasse osapooltesse (nii kurtidesse kui ka kuuljatesse) end nendega samastamata. Notari juures, kus näiteks võib ette tulla konfliktseid olukordi, on eriti oluline, et tõlk ei lase ennast häirida eelarvamustest või eelnevatest kogemustest, mis mõjutavad tema tundeid, hinnanguid ja seisukohti. Siiski võib kutse-eeetika nõuete järgi viipekeeletõlk väljuda

tõlgirollist ja katkestada tõlkesituatsiooni, kui ta näeb, et edasine jätkamine kahjustab tema kliendi või tema enda huve (Cartwright, Schein, Stewart, 2004; Viipekeeletõlgi kutse-eesitika nõuded, 2005).

Viipekeeletõlgi kutse-eesitika nõuetes määratletakse, et tõlk peab järgima konfidentsiaalsusprintsipi. Sageli on notari juures saadud info väga isiklik, sest kõne all on tihti peale varadega seotud küsimused ja omavahelised konfliktid. Seepärast on tõlgil oluline teada, et konfidentsiaalsus pole pelgalt see, kui korratakse kuskil viibeldut või öeldut, vaid ka igasugune arutelu kellegagi, kus ja kellele tõlgitakse võib viia järelduste tegemiseni ja sellega on kliendi konfidentsiaalsust rikunud (Cartwright, Schein, Stewart, 2004; Viipekeeletõlgi kutse-eesitika nõuded, 2005).

Viipekeeletõlkide kutse-eesitika nõuetes on kirjas, et diskreetselt käituv tõlk peab hoidma rõhutatult madalat profiili nii käitumises kui ka välimuses (Viipekeeletõlgi kutse-eesitika nõuded, 2005). Notari juures võib mitesobilik välimus (erksad riided, palju ehteid, liigne lõhnastamine) segada kliendi keskendumist niigi keerulises situatsioonis ning kliendi otsuste tegemine või teiste osapoolte suhtumine kurti ei tohi olla mõjutatud tõlgi ebasobilikust käitumisest (Cartwright, Schein, Stewart, 2004; Frishberg, 1986).

Ettevalmistus tõlkesituatsiooniks. Rolliteadlik viipekeeletõlk valmistub alati tõlkesituatsiooniks, st kogub vajalikke andmeid nii situatsiooni olemuse kui ka sisu kohta. Sellist käitumist eeldab tõlgilt ka viipekeeletõlkide kutse-eesitika nõue (Viipekeeletõlgi kutse-eesitika nõuded, 2005). Tõlk saab valmistuda konkreetseks situatsiooniks, töötades terminoloogiaga ning tutvudes sellesse konkreetse tehingusse puutuvate seadustega, et tehingut mõista. Üks võimalustest on ka notariga kontakteerumine ja põhiliste aruteluks tulevate küsimuste läbitöötamine. Kuid probleemiks võib antud juhul olla notarite saladuse hoidmise kohustus, mille järgi tohib notar anda andmeid oma ametitoimingute kohta ainult neile isikutele, kelle ülesandel või kelle suhtes ametitoiminguid tehakse (eRT — Notariaadiseadus, 2002).

Sobiva tõlkeliigi valik. Enamasti on viipekeelse tõlke puhul kasutusel kaks tõlkeliiki: sünkroon- ja järeltõlge. Sünkroontõlke korral luuakse tõlge peaaegu samaaegselt, kui tõlk lähtekeelset sõnumit vastu võtab. Järeltõlke puhul alustab tõlk siis, kui kõneleja/viipleja on lõpetanud, tehes jutust kokkuvõtte (Munday, 2009). Notari juures ette tuleva kirjaliku tõlke korral kirjalik tekst tõlgitakse ja esitatakse viipekeeles või vastupidi (Plaan, 2011). Tõestamiseaduse §33 kohaselt tuleb isiku testamentide ja pärimislepingute tõestamisel

eestikeelsele notariaalaktile lisada kirjalik tõlge juhul, kui isik ei valda piisavalt eesti keelt (eRT — Tõestamisseadus, 2002). Probleemiks on aga see, et viipekeelel ei ole kirjalikku vormi ja kurt saab informatsiooni viipekeeles, mida aga ei säilitata. See omakorda paneb tõlgile suure vastutuse täpse tõlke eest, sest kurdil ei ole võimalik tõlget korduvalt vaadata.

Ameerikas Vancouveris asuv tõlkeagentuur on läbi viinud uurimuse, millest selgus, et järeltõlget tellitakse situatsioonidesse, mis on keerulised ja täpsust nõudvad (kohtuistungid, õigusosalased nõustamised ja intervjuud jne), kuna viipekeeletõlgil on siis ettevalmistusmoment tõlke edastamiseks natuke pikem ja seetõttu väheneb oht teha tõlke- või loogikavigu (Mathers, 2007). Sama agentuuri uurimusest on ka selgunud, et vähem aeganõudvates, igapäevases ja tuttavate teemadega situatsioonides eelistatakse sünkroontõlget, sest see on aegasäästvam ja vähem tõlkeprotsessi segav (Metzger, 2002). Liivi Hollmani magistritööst „Viipekeeletõlk ja rolliootused“ (2002) uurimusest selgub, et kurdid ootavad viipekeeletõlgilt sünkroontõlke oskust, tõlkides nii viipekeelde kui ka viipekeelest (Hollman, 2002), kuid selle järgi, millist tõlkeliiki viipekeeletõlk eelistab, ei saa öelda kas ta on kompetentne, tõlkimaks notari juures, sest situatsioonis võib ette tulla mõlemat. Oluline on, et tõlk oleks võimeline tegema teadlikke valikuid ja nende tegemist põhjendama (Russell, 2005).

Tõlgi paiknemine. Viipekeeletõlgid peavad edastama ja vastu võtma auditiivset ning visuaalset informatsiooni, seepärast on oluline, et tõlk valiks koha, kus teda oleks hästi kuulda ja näha nii kurdile kui ka kuuljale, kuid samas ei võimaldaks asukoht kuuljal tõlgiga suhelda ning koht oleks selline, kus keskkonnast tulenevad asjaolud (selja tagant paistev valgus, „visuaalne müra“) ei taksitaks kurdi ja kuulja vahelist kommunikatsiooni ning kurdi kontsentreerumist viipekeelele. Kui situatsioonis osaleb rohkem inimesi kui kurt ja notar, siis peab olema koht valitud selliselt, et kurt näeks nii notarit kui ka kuuljat osalejat, kuna viimase kehakeele jälgimine annab kurdile samuti informatsiooni, mis võib mõjutada situatsiooni edasist kulgemist (Cartwright, Schein, Stewart, 2004; Valdmets, 2010).

Kuuljate osapoolte teadlikkus viipekeeletõlgi tööst. Paljud kuuljad inimesed ei tea, kuidas käituda, kui situatsioonis osaleb viipekeeletõlk. Nad ei ole teadlikud, et viipekeeletõlk räägib MINA- vormis ning tema ülesandeks on kurdile tõlkida kõike, kaasa arvatud kuuljate neid ütlusi, mida nad ei soovi, et tõlgitaks või nende omavahelist vestlust. Seepärast võib tõlk enne situatsiooni algust selgitada kuuljatele osapooltele ja ka notarile, mis tööd ta teeb, milliseid tingimusi selleks vajab, millised on viipekeele eripärad ning anda näpunäiteid kurdiga suhtlemiseks. Sellisel juhul ei teki tõlgi kompetentsuses kahtlusi, kui ta näiteks küsib

situatsiooni keskel täpsustust, valib kuuljale mittedobiliku koha või suunab endale esitatud küsimused ja kommentaarid kurdile. Kuuljaid võib informeerida ka kurt, sest siis ei teki kuuljatel arvamust, nagu tõlk oleks notari juures kurdi esindaja, kes räägib ja otsustab tema eest, mitte ei edasta kliendi ütlusi. Kuuljate osapoolte teavitamine viipekeeletõlgi tööst ja ka viipekeele eripärast tagab kohtumise sujuvama kulgemise ja hoiab ära olukorra, kus kuulja suhtleb tõlgiga, selmet pöörduda otse kurdi poole. (Cartwright, Schein, Stewart, 2004; Frishberg, 1986; Valdmets, 2010).

Tõlgi isiksuseomadused

Notari juures tõlkimine, mis on spetsiifiline oma keelekasutuse poolest ja keeruline juriidilise valdkonna ja vastutuse pärast, nõuab tõlgilt pingetaluvust, enesekehtestusoskust, täpsust, korrektsust ja usaldusväärsust, kuna mõned tehingud (pärimisasjad, vara jagamine) võivad olla rasked nii kliendile kui ka tõlgile endale.

Enesekehtestusoskus notari juures on oluline, sest lepingud sisaldavad palju fakte, numbreid, juriidilist terminoloogiat ning kirja pannakse kliendi soovid ja tahted. Kindlasti on oluline, et tõlk täpsustaks öeldut ja julgeks tunnistada vigu, kui ta näeb, et tõlke kvaliteet on ohus, ilma et ta pelgaks halvaks panu, sest eksitav info antud situatsioonis võib takistada kõiki osapooli rahuldava tulemuseni jõudmises (Plaan, 2011).

Notari juures tuleb ette olukordi, kus tõlk peab valdama erinevaid tehnikaid, et suhtlus osapoolte vahel kannatada ei saaks ja informatsioon jõuaks kõigi osapoolteni. Näiteks, kui kurt loeb veel dokumenti või kirjutab, siis tõlk peab lahendama olukorra nii, et kurt ei jääks selleks ajaks ilma tõlkeprotsessi käigust (Frishberg, 1986).

Notari juures tõlkival viipekeeletõlgil peab olema suur pingetaluvus, sest vastutus tõlke kvaliteedi eest on suurem kui olmetõlke situatsioonides, kuna tehingud võivad mõjutada kurdi heaolu. Tehingute tõlkimine nõuab kliendi vara puudutavate lepingute, soovide ja faktirohkuse tõttu suuremat täpsust. Sageli on ka emotsionaalne pinge suurem, sest võib esineda olukordi, kus situatsioonis olevad kliendid on omavahel konfliktis (abikaasade ühisvara jagamine, hüpoteegiga maja koormamine, pärimisasjade menetlemine) (Kutsestandard Viipekeeletõlk III, IV, V, 2005; Plaan, 2010).

Kokkuvõte

Kirjandusest saadud andmetest selgub, et notari juures dokumentide notariaalse kinnitamise tehingud on tõlgile pigem lihtsad, ilma suurema ettevalmistuseta ning väikese vastutusega situatsioonid ning seepärast võivad kuuluda ka olmetõlke valdkonda, millega III

taseme viipekeeletõlk edukalt toime tuleb. Dokumentide notariaalse tõestamisega seotud tehingud seevastu võivad olla keerukad ja seotud kõrge pädevusega ning vastutusega, kuuludes õigustõlke valdkonda ning eeldades kõrgemat taset, kui seda nõutakse olmetõlgilt.

Tuginedes käesoleva töö eesmärgile, püstitasin ülesandeks empiirilises osas välja selgitada:

- 1) millised on nii kurtide kui notarite ootused viipekeeletõlgi pädevusele notariaalsete tehingute tõlkimisel;
- 2) millist pädevust peavad viipekeeletõlgid ise vajalikuks notariaalsete tehingute tõlkimisel;
- 3) võrdleva analüüsi tulemusel välja selgitada, millised sarnasused ja erisused ootustes ilmnevad ning mil määral on need seotud notariaalsete tehingute raskusastmetega.

Uurimismeetod

Valimi kirjeldus

Käesoleva töö uurimisobjektiks on viipekeeletõlgi pädevus notariaalsete tehingute tõlkimisel.

Kutse vastata anonüümsele küsimustikule sai 5 kurti, 5 viipekeeletõlki ja 5 notarit, kokku 15 uuritavat, kes kõik olid pärit üle Eesti ning neist tagastati 12 ankeeti, kusjuures vaatamata korduvatele palvetele jättis ankeedile vastamata kolm notarit.

Valimi moodustasid kutselised viipekeeletõlgid (III-V tase), kellel on olnud kogemusi notari juures tõlkimisel; notarid, kellel on kogemusi kurtidega asjaajamisel ning kurdid, kellel on vähemalt keskharidus ja osalevad ka ühiskonnas elus väljaspool kurtide kogukonda. Kurtide valikul ei osutunud valimisel määravaks nende eelnevad kogemused asjaajamisel notari juures.-

Selgitamaks välja, milliste notarite juures on käinud kurdid tehinguid tegemas, tegin järelepärimise Tallinna, Tartu ja Pärnu tõlkekeskustesse. Sealt saadud notaribüroode kontaktandmed pärinevad Notarite Koja koduleheküljelt, mis asub aadressil www.notar.ee. Viipekeeletõlkide ja kurtide kontaktandmed pärinevad töö autori isiklikust varamust ja eelnevatest kokkupuudetest valitutega.

Seega uurimustulemuste analüüs toetub 12 inimeselt saadud andmetele.

Mõõtevahendid

Uurimuse läbiviimiseks ja andmete kogumiseks viisin läbi suletud küsimustega ankeetküsitluse, mille kohta polnud uuritavatel võimalik esitada täiendavaid ega selgitavaid küsimusi (lisa 1; lisa 2; lisa 3), kuid ankeedi lõpus oli soovi korral võimalus antud teema kohta veel midagi lisada. Ankeetküsitluse koostamisel võtsin aluseks käesoleva töö teoreetilises osas kirjeldatud notari juures tõlkiva viipekeeletõlgi eeldatava pädevuse ja käitumisharjumused. Küsimuste eesmärgiks oli välja selgitada kurtide, viipekeeletõlkide ja notarite arvamused viipekeeletõlgi pädevuse olulisuse kohta, mida oleks vaja notari juures tõlkimisel vastavalt erinevatele tehingutele. Küsimustikud koostasid tekstitöötlusprogrammiga *Microsoft Office Word* ja saatsin laiali e-postiga, sest uuritavad asusid üle Eesti. Samuti võimaldas selline variant neil ise valida aega, millal soovivad ankeedile vastata.

Kõigi küsimuste puhul tuli valida üks sobiv ette anatud vastusevariant. Ankeedi lõpus oli vastajal võimalus ka lisada midagi endapoolset. Suletud küsimusi eelistasin põhjusel, et nii oli võimalik saada kõigilt vastajatelt vastuseid samal skaalal. Küsimustiku vastuseid analüüsisin selle alusel mitu korda mõni vastusevariant valituks osutus ning sellest lähtuvalt püüdsin

kogutud andmeid võrrelda. Graafilised joonised on koostatud andmetöötlusprogrammiga *Microsoft Excel*.

Protseduur

Enne sihtgrupiga ühenduse võtmist, palusin ankeedile vastata ka kontrollvastajal, kes oli viipekeeletõlk ning kellelt saadud tagasisidet ankeedi ülesehituse ja arusaadavuse kohta võtsin arvesse, et küsimustikku muuta võimalikult lihtsaks ja loogiliseks. Hiljem uurimuse läbiviimisel sama vastaja enam ei osalenud

Kõikide sihtgrupi liikmetega võtsin isiklikult eelnevalt ühendust, tutvustasin end ja oma uurimuse olulisust ning küsisin nende nõusolekut ankeedile vastamiseks. Ankeedi saatsin viipekeeletõlkidele ja notaritele e-posti aadressile *Microsoft Office Word* dokumendina ning palusin selle peale täitmist oma e-posti aadressile tagasi saata. Kurtidega leppisin kokku aja kohtumiseks, kus minu juuresolekul nad vastasid küsimustele. Juuresoleku valisin seepärast, et vajadusel tõlkida ankeedi eestikeelsed küsimused eesti viipekeelde. Palusin ankeedile vastata vahemikus 12. - 20. aprill 2012.a. Küsimustele vastamise aeg ei olnud piiratud ja neile ei pidanud vastama korraga, vaid võis seda teha ka osade kaupa.

Tulemused

Uuritavate üldandmed

Viipekeeletõlgid. Viiest vastanud viipekeeletõlgist oli kahel III, ühel IV ja kahel V kutsetase ning neil kõigil on olnud notari juures tõlkimise kogemus viimase kolme aasta jooksul. Uurides notari juures tõlkimise kordade arvu, selgus, et notari juures aastas kuni viis korda on tõlkinud üks III tasemega viipekeeletõlk, viis kuni kümme korda kolm viipekeeletõlki (ühel neist oli III tase ja kahel IV tase) ning üle kümne korra on tõlkinud üks IV tasemega viipekeeletõlk.

Viies viipekeeletõlgist oli tööstaaž üle kümne aasta neljal ja alla kümne aasta ühel viipekeeletõlgil. Neli on tõlkinud nii tehingute notariaalset kinnitamist kui ka notariaalset tõestamist, ning üks III tasemega tõlk ainult notariaalset tõestamist.

Kurdid. Kurtide küsitlusest selgus, et viiest kurdist ei olnud vaid üks kordagi kasutanud notari teenuseid. Teised neli on käinud dokumente notariaalselt kinnitamas kuni viis korda, neist kahel on tulnud ka dokumente notariaalselt tõestada.

Notarid. Kahel vastanud notarist oli ühel kogemusi kurtidega asjaajamisel viis kuni kümme korda ja teisel üle kümne korra aastas. Teostatud on nii notariaalse kinnitamise kui ka

tõestamisega seotud tehinguid.

Üldkirjeldus notari juures tõlkimisel

Uurimaks, mis iseloomustab vastajate arvates notari juures kinnitamis- ja tõestamistehingute tõlkimist, palusin kõigil hinnata notari juures tõlkimisega seotud vastutust, keelekasutust, pingelisust, spetsiifilise terminoloogia tundmist ning terminite ümbersõnastamisoskust.

Selgus, et kõik 12 vastajat pidasid antud tehingute tõlkimist vastutusrikkaks. Nõustuti, et tõlgitav tekst on keeruline, tihe ja täpsust nõudev, seda mõlema tõlkegevuse (notariaalse tõestamise ja notariaalse kinnitamise) juures ning eeldab tõlgilt spetsiifilise terminoloogia tundmist. Sellega nõustus enamus vastajaid. Erinevus ilmnis keelekasutuse keeruliseks pidamisel ja spetsiifilise terminoloogia tundmisel. Keelekasutust keeruliseks hindasid vahetevahel üks kurt mõlema tehingu ja üks tõlk kinnitamistehingu tõlkimisel. Spetsiifilise terminoloogia valdamist pidas oluliseks enamus, välja arvatud üks kurt, kes arvas, et vahetevahel on oluline tunda spetsiifilist terminoloogiat kinnitamise tehingu juures ning üks tõlk, kes eeldas, et valdamine on vahetevahel oluline mõlema tehingu juures.

Küsimuses, kus uurisin vastajate arvamust mõistete ümbersõnastamisoskuse kohta, selgus vastustest, et seda peetakse oluliseks mõlema tehingu tõlkimisel. Kõik viipekeeletõlgid, kolm kurti ja üks notar pidasid seda oluliseks ning kaks kurti ja üks notar vahetevahel oluliseks.

Selgus, et notariaalset tõestamist peetakse rohkem emotsionaalselt pingelisemaks (3 tõlki, 4 kurti ja 1 notar pidasid oluliseks ja 2 tõlki ja 1 kurt oluliseks) kui kinnitamist. Kinnitamise korral nõustusid pingelisega olukorraga üheksa vastanut (3 tõlki, 3 kurti ja 1 notar, et on vahetevahel oluline, 1 tõlk ja 1 kurt, et on oluline), kuid kaks vastanut (1 tõlk ja 1 kurt) leidsid, et see ei ole üldiselt nii. Üks notar ei osanud avaldada oma arvamust mõlema tehingu hindamisel.

Notari juures tõlkiva viipekeeletõlgi pädevuse üldkirjeldus

Selgitamaks välja, milliseid pädevusi peavad vastajad üldiselt oluliseks notari juures tõlkiva viipekeeletõlgi puhul, palusin kõigil hinnata, kui oluliseks peetakse, et tõlk omaks õigusalseid teadmisi, eelnevaid kogemusi notari juures tõlkimisel, kogemusi tõlkimisel igapäevases asjaajamises ehk tal oleks III tase, omaks IV- V taseme pädevust ning tõlgil oleks kutsetunnistus ja vastavad oskused.

Selgus, et kõige olulisemaks peeti tõlgi õigusalseid teadmisi ja õiguslastel

täiendkursustel osalemist, millega nõustusid kõik vastajad mõlema tehingu juures. Samuti leiti olulised olevat tõlgi eelnevad kogemused notari juures tõlkimisel. Siinkohal peeti tõestamise juures eelnevaid kogemusi ühe vastaja võrra olulisemaks (5 tõlki, 4 kurti ja 2 notarit oluliseks ning 1 kurt vahetevahel oluliseks), kuid notariaalse kinnitamise juures leidsid neli tõlki, neli kurti ja kaks notarit, et kogemused on olulised ning üks kurt ja üks tõlk, et on vaid vahetevahel olulised.

Selgus, et notariaalse kinnitamise puhul peeti oluliseks viipekeeletõlgi kutsetunnistust ja vastavaid oskusi (5 tõlki, 4 kurti ja 2 notarit pidasid oluliseks ning 1 kurt vahetevahel oluliseks). Notariaalse tõestamise juures leiti see olevat vähem tähtis (5 tõlki, 4 kurti pidasid oluliseks ning 1 kurt ja 2 notarit vahetevahel oluliseks).

Selgitamaks välja, millist viipekeeletõlgi kvalifikatsiooni peavad vastajad oluliseks, palusin uuritavatel vastajatel hinnata III taseme ja IV-V taseme omamise olulisust. Küsimuse eesmärgiks oli välja selgitada, kas vastajad klassifitseerivad tõestamist pigem õigusvaldkonda. Vastustest ei selgunud, et oleks vahet tehtud kas tõlgib III, IV või V taseme pädevusega tõlk. Põhjuseks võis olla halvasti sõnastatud küsimus. Selgus, et üldiselt peeti oluliseks nii III kui ka IV-V taset mõlema tehingu juures. Igapäevase asjaajamise tõlkimise kogemust pidasid oluliseks notariaalse kinnitamise ja tõestamise tõlkimisel kaheksa vastajat (3 tõlki, 3 kurti ja 2 notarit) ning vahetevahel oluliseks kolm vastajat (1 tõlk ja 2 kurti). IV-V taset peeti samuti oluliseks, kuigi notariaalsel kinnitamisel natukene rohkem kui tõestamise tõlkimisel (3 tõlki, 4 kurti, 2 notarit oluline, 1 tõlk ja 1 kurt vahetevahel oluline ning 3 tõlki, 4 kurti, 1 notar oluline ja 1 tõlk, 1 kurt ja 1 notar vahetevahel oluline). Siinkohal tuli välja ka viipekeeletõlkide erisus, sest üks viipekeeletõlk ei leidnud üldiselt olulise olevat ei III ega IV-V taseme omamist kummagi tehingu juures.

Ootused notari juures tõlkiva viipekeeletõlgi pädevusele

Tõlke autentsus

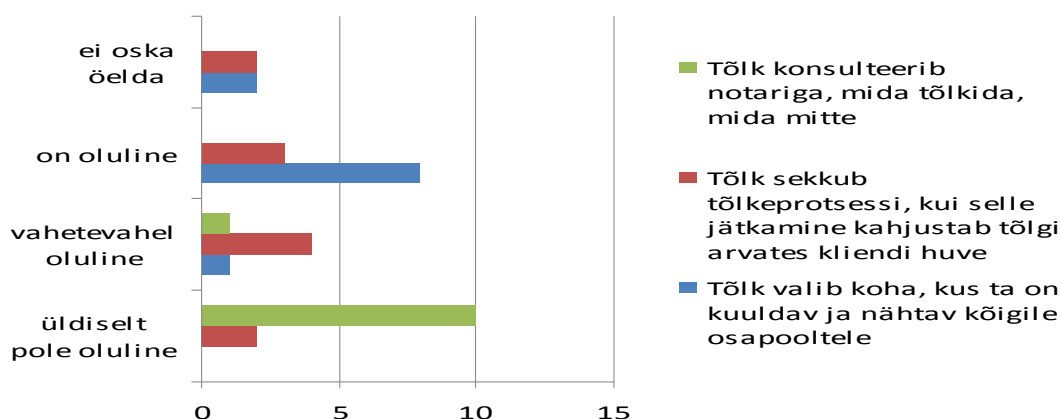
Urisin vastajate ootusi tõlke autentsust puudutavates küsimustes, küsides nende arvamust kurdi suhtlusviisi valdamise, kõigi ja kõige tõlkimise ning õiguslaste teadmiste olulisuse kohta. Selgus, et kõik vastajad (5 viipekeeletõlki, 5 kurti ja 2 notarit) pidasid oluliseks, et tõlk valdaks kurdi kommunikatsiooni ning tõlgiks ka ametniku telefonivestlust ja teiste osapoolte omavahelist vestlust mõlema notariaalse tehingu juures.

Selgitamaks välja, kui oluliseks peetakse autentse tõlke saavutamiseks tõlgi õigusalseid teadmisi, palusin vastajatel hinnata tõlgi orienteerumist õigussüsteemis ja terminoloogia täpset tundmist. Siinkohal ei ilmnunud samuti erinevusi kahe erineva

raskusastmega tehingu vahel. Tõlgi õiguslaseid teadmisi pidasid oluliseks seitse (3 kurti ja 4 tõlki) ning vahetevahel oluliseks viis vastajat (1 tõlk, 2 kurti ja 2 notarit).

Viipekeeletõlgi rolliteadlikkus

Viipekeeletõlgi teadmised. Selgitamaks välja, kui oluliseks peetakse viipekeeletõlgi teadmisi, esitasin vastamiseks variandid: tõlgi kõigile nähtav ja kuuldav kohalalik, konsulteerimine notariga, mida tõlkida, ja sekkumine kliendi huvide kahjustada saamisel tõlkeprotsessi. Kuna vastused kinnitamise ja tõestamise vahel ei erinenud, ei ole joonisel 1 esitatud notariaalseid tehinguid võrdlevalt. Peeti küllaltki oluliseks tõlgi õiget kohalalikut nii, et ta oleks kuuldav ja nähtav kõigile (5 tõlki, 3 kurti ja 2 notarit pidasid oluliseks ning 2 kurti vahetevahel oluliseks). Erinevusi ilmnis kolme alagrupi vastuste vahel, kui palusin hinnata tõlgi sekkumist tõlkeprotsessi, kui ta näeb, et kurdi huvid saavad kahjustatud, kuid viimane ise seda ei adu. Selgus, et mõlemad notarid ei pea üldiselt tõlgi sekkumist oluliseks, samas kui neli vastanut (3 tõlki ja 1 kurt) leidsid, et see on oluline vahetevahel ning kolm kurti arvasid, et sekkumine on oluline. Üks viipekeeletõlk ja üks kurt ei osanud vastata. Vastamata jättis sellele küsimusele üks viipekeeletõlk, kes lisas, et tema jaoks oli küsimus kaheti mõistetav ning ta ei saanud aru, mida ankeedi koostaja oli silmas pidanud. Ta arvas, et kui tõlkeprotsess on häiritud tõlgi arusaamise tõttu, siis on sekkumine selgitavatel eesmärkidel õigustatud. Juhul kui ta aga näeb, et kurt sõlmib tõlgi arvates endale kahjuliku lepingu, siis on see tõlgi arvamus ja sekkumiseks ei ole põhjust. Notariga konsulteerimist, mida tõlkida ja mida mitte ei peetud enamuse vastajate poolt üldiselt oluliseks (5 tõlki, 3 kurti ja 2 notarit), kuigi kaks vastanut kurti leidsid selle olevat oluline vahetevahel. Kirjeldatut illustreerib joonis 1.

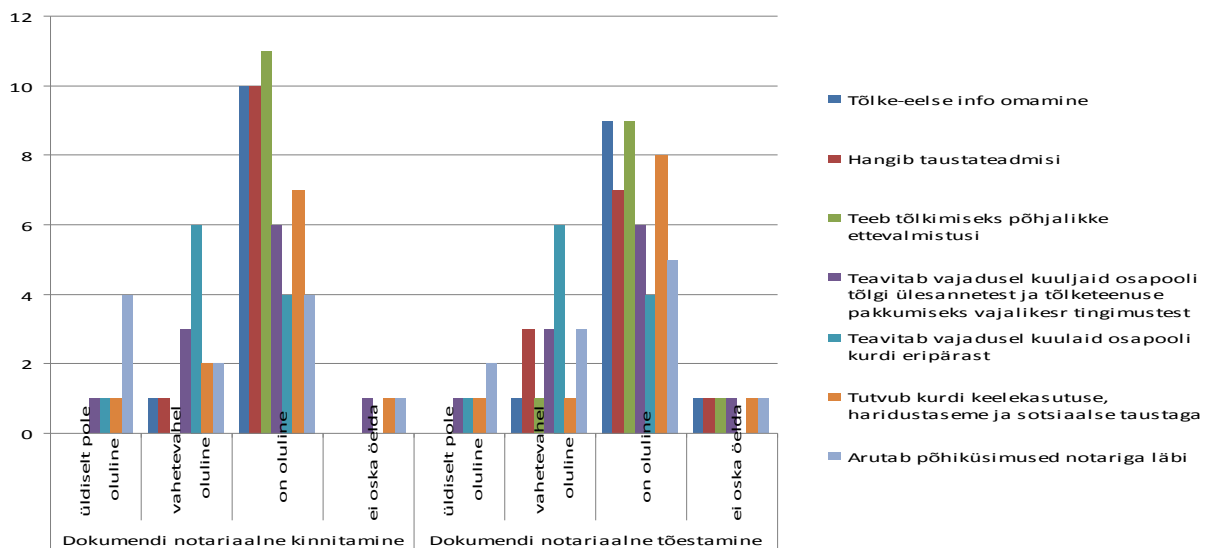
Joonis 1. Notari juures tõlkiva viipekeeletõlgi teadmised

Kutse- eetika nõuete järgimine. Selleks, et teada saada vastajate ootused kutse- eetika

nõuetest kinnipidamisele, uurisin, kui oluliseks peetakse notari juures tõlkiva tõlgi konfidentsiaalsust, diskreetsust, erapooletust ja neutraalsust. Erinevusi kinnitamise- ja tõestamistehingute vahel siinkohal ei ilmnenu. Eranditult kõik kolme alagruppi kuulunud vastajad pidasid oluliseks, et tõlk ei räägiks tehingusse mittepuutuvatele isikutele, kuhu ja kellele ta tõlkima läheb ning mida teada sai ning et ta tõlgiks arvamust avaldamata kõike ja täpselt. Tõlgi situatsioonile kohast ning sobilikku välimust ja käitumist, pidasid oluliseks kõik viipekeeletõlgid ja kurdid, notarid leidsid, et tõlgi diskreetsus on vahetevahel oluline.

Uurimaks, kui oluliseks peavad vastajad tõlgi rollis püsimist, pakkusin hindamiseks variandi, et tõlk tõlgib, vajadusel selgitab kurdile mõisteid ja on kurdile abistajaks. Siinkohal oli arvamus äärmusest äärmusesse. Nii kinnitamise kui ka tõestamise korral leidsid kolm tõlki, et kurdi abistamine ei ole oluline, kuid samas kaks arvasid selle olevat olulise tõestamisel ja vahetevahel olulise kinnitamisel. Samuti ilmnis erinevusi kurtide vastuste vahel. Kaks kurdi leidsid, et üldiselt ei ole kurdi abistamine oluline, kaks arvasid, et on vahetevahel ja üks, et on oluline. Mõlemad notarid pidasid kurdi abistamist oluliseks.

Viipekeeletõlgi ettevalmistused. Selgitamaks välja, milliseid viipekeeletõlgi ettevalmistusi enne notari juures tõlkimist peavad vastajad oluliseks, palusin neil hinnata, kui oluliseks peetakse tõlke-eelse info välja selgitamist tehingu sisu ja olemuse kohta, kurdi taustaga tutvumist ning kuuljate osapoolte informeerimist tõlgi ülesannetest ja kurdi eripärast.

Joonis 2. Ettevalmistused enne notari juures tõlkimist

Joonisel 2 kajastuvad kõikide vastanute arvamused, kusjuures numbriline skaala

iseloomustab vastajate arvu. Kõige olulisemaks peeti tõlkimiseks põhjalike ettevalmistuste tegemist ning seda väikeste erinevustega kahe tehingu vahel, kuigi ettevalmistusi peeti olulisemaks enne kinnitamistehingu tõlkimist. Notariaalse kinnitamise korral leidsid selle olulise olevat 11 (5 tõlki, 4 kurti ja 2 notarit) ja vahetevahel olulise üks (1 kurt) vastaja, samas kui notariaalse tõestamise puhul peeti põhjalike ettevalmistuste tegemist üheksa vastanu (5 tõlki, 3 kurti ja 1 notar) poolt oluliseks ning kahe vastaja (1 kurt, 1 notar) arvates vahetevahel oluliseks, ning üks kurt ei osanud öelda.

Kõige enam ilmnas eriarvamusi küsimuses, kas tõlk peaks tegema koostööd notariga. Mõlemad notarid väitsid, et pole oluline nendega põhiküsimusi läbi arutada enne kummagi tehingu tõlkimist. Kaks viipekeeletõlki olid samal arvamusel enne kinnitamistehingu tõlkimist, kuid kaks tõlki pidasid seda siiski oluliseks ja üks tõlk vahetevahel oluliseks. Ilmnas ka, et enne tõestamistehingu tõlkimist pidasid kolm tõlki ja kaks kurti oluliseks ning kaks tõlki ja kaks kurti vahetevahel oluliseks notariga põhiküsimuste üle konsulteerimist. Üks kurt ei osanud vastata, kui oluline on tõlgile, et ta teeks enne tõlkima minemist koostööd notariga.

Samuti peeti oluliseks tõlke-eelse info väljaselgitamist (kinnitamise korral 5 tõlki, 3 kurti, 2 notarit oluliseks ja 2 kurti vahetevahel oluliseks ning tõestamise juures 5 kurti, 2 kurti ja 2 notarit oluliseks, 2 kurti vahetevahel oluliseks ja üks kurt ei osanud öelda). Selgus, et notariaalsel kinnitamisel peeti taustateadmiste hankimist olulisemaks kui tõestamisel. Notariaalsel kinnitamisel leidsid selle olulise olevat kõik tõlgid, neli kurti ja üks notar, samas kui enne tõestamistehingut pidasid taustateadmiste hankimist oluliseks neli tõlki ja kolm kurti. Enne tõestamistehingu tõlkimist leidsid neli vastajat (1 tõlk, 1 kurt ja 2 notarit), et vahetevahel on oluline uurida välja tõlke eesmärk ja osalejad ning enne kinnitamist pidasid seda vahetevahel oluliseks kaks vastajat (1 kurt ja 1 notar).

Tutvumist kurdi taustaga peeti pisut olulisemaks notariaalse tõestamise korral (5 tõlki, 2 kurti, 1 notar leidsid selle olevat oluline ning 2 kurti, et vahetevahel oluline), samas kui üks notar leidis, et see ei ole üldiselt oluline ning üks kurt ei osanud öelda. Notariaalse kinnitamise korral pidasid kurdi keelekasutuse, haridustaseme ja sotsiaalse taustaga tutvumist oluliseks neli tõlki, kaks kurti ja üks notar ning vahetevahel oluliseks üks tõlk ja kaks kurti ning üks notaritest arvas, et üldiselt ei ole see oluline.

Seitse (3 tõlki, 4 kurti) ning vahetevahel kolm (2 tõlki, 1 kurt) vastajat pidasid oluliseks vajadusel kuuljate osapoolte teavitamist tõlgi ülesannetest ja tõlketöök vajalikest tingimustest mõlema tehingu juures, üks notar ei osanud öelda, samas kui teine leidis, et üldiselt ei ole oluline teavitada kuuljaid sellest, mida viipekeeletõlk teeb. Selgus, et kurdi eripärast kuuljate osapoolte teavitamist juures ilmnas erinevusi vastanute arvamustes, kuigi

need ei erinenud tehinguti. Mõlema tehingu puhul peeti vahetevahel oluliseks kuuljaid osapooli teavitada kolme tõlgi, kahe kurdi ja kahe notari arvates. Oluliseks pidasid seda kaks tõlki ja kaks kurdi, kuid üks kurt leidis ka, et üldiselt ei ole oluline, et tõlk kuuljaid osapooli kurdi eripärast teavitaks.

Tõkeliigi valik. Selgitamaks välja kõikide alagruppide ootusi notari juures kasutatavate tõkeliikide kohta, esitasin kaks varianti: sünkroon- ja järeltõlge. Enamus vastanutest pidas sünkroontõlke kasutamist olulisemaks kui järeltõlget. Kaheksa vastanut (3 tõlki, 4 kurdi ja 1 notar) leidsid, et mõlema notariaalse tehingu tõlkimisel on oluline kasutada sünkroontõlget. Kaks tõlki arvasid, et see on oluline notariaalse kinnitamise juures vahetevahel ning üks tõlk leidis sama notariaalse tõestamise puhul. Üks kurt ja üks notar ei osanud avaldada oma arvamust notariaalsel kinnitamisel sünkroontõlke kasutamise olulisuse kohta ning tõestamise juures ei osanud öelda igast alagrupist üks.

Enamus vastajaid pidas järeltõlke kasutamist vahetevahel oluliseks (notariaalse kinnitamise puhul 5 tõlgi, 3 kurdi ja 1 notari ning notariaalse tõestamise korral 4 tõlgi ja 3 arvates). Järeltõlke kasutamist kinnitamise tõlkimisel ei pidanud oluliseks mitte keegi, kuid tõestamise juures arvasid üks tõlk ja üks notar, et see on oluline. Samuti leidis üks kurt, et järeltõlke kasutamine ei ole üldiselt oluline kummagi tehingu puhul ning üks tõlk ja üks notar ei osanud arvamust avaldada.

Isiksuseomadused

Notari juures tõlkimine on pingeline ja vastutusrikas ja seepärast, selgitamaks välja, milliseid isiksusomadusi peavad notari juures tõlkival tõlgil vastajad oluliseks, esitasin hindamiseks neli varianti, mis sisaldasid enesekehtestusoksust, usaldusväärust, täpsust/korrektust ja pingetaluvust. Erinevused notariaalsete tehingute vahel olid minimaalsed.

Enesekehtestusokuse olulisuse välja selgitamiseks küsisin, kui oluliseks peavad vastajad, et tõlk tagaks kurdi osalemise protsessis selle kaudu, et viimane saaks oma arvamusi ja seisukohti õigeaegselt esitada. Üksteist vastajat (5 tõlki, 4 kurdi ja 2 notarit) pidasid seda oluliseks ning üks kurt leidis, et kurdi õigeaegne seisukohtade ja arvamuste esitamine on vahetevahel oluline.

Tõlgi usaldusvääruse ja täpsuse/korrektuse hindamiseks esitasin küsimustikus kaks varianti- kas on oluline, et tõlk julgeks tunnistada oma eksimusi ning küsida üle juhul, kui ta öeldust/viibeldust aru ei saanud. Mõlema tehingu juures pidsid neid mainitud tegevusi

oluliseks kõik vastajad.

Pingetaluvust pidasid oluliseks peaaegu kõik vastanud (5 tõlki, 4 kurti ja 1 notar). Üks kurtidest ja üks notaritest pidas vahetevahel oluliseks pingelises olukorras rahulikuks jäämist mõlema tehingu tõlkimisel.

Arutelu

Käesoleva töö eesmärgiks oli välja uurida, millist pädevust oodatakse notari juures tõlkivalt viipekeeletõlgilt ning kas need ootused erinevad notariaalse kinnitamise ja notariaalse tõlkimise tehingute korral ning mil määral ootused erinevad viipekeeletõlkidel, kurtidel ja notaritel.

Erialakirjandusele tuginedes selgus, et käsitletud viipekeeletõlgi pädevus (tõlke autentsuse tagamine, rolliteadlik käitumine, isiksuseomadused) ja käitumisnormid aitavad kaasa kvaliteetse tõlke tagamisele notari juures. Töö empiirilises uurimuses osales 15 vastajat (5 tõlki, 5 kurti, 5 notarit), kuid tagastati kokku 12 täidetud ankeeti. Kõigil vastanud viipekeeletõlkidel olid kogemused notari juures tõlkimisel. Mõlematel notaritel oli kogemusi asjaajamisel kurtidega ning viiest kurdist ühel ei olnud notari juures asjaajamise kogemusi.

Ankeedi tulemused notariaalse kinnitamise ja tõestamise osas erinesid minimaalselt. Sellest tulenevalt neid ei analüüsita eraldi, vaid koos kui notariaalsete tehingute tegemist. Kolme erineva vastanute grupi (tõlgid, kurdid, notarid) ootustes notari juures tõlkiva viipekeeletõlgi pädevusele põhimõttelisi erinevusi ei olnud. Juhul kui on erinevus, siis tuuakse need välja.

Kirjandusandmetele tuginedes saab väita, et notariaalsete tehingute tõlkimine võib ühel juhul olla lihtne ja väiksema vastutusega ning teisel juhul keeruline ja suurema vastutusega, mis seab viipekeeletõlgile erineva taseme nõuded. Uurimusest selgub, et mõlemat notariaalset tehingut peetakse raskusastmelt võrdväärseks, sisaldades keerulist keelekasutust, spetsiifilise terminoloogia tundmist, ümbersõnastamisoskust. Töö autor eeldas, et notariaalset kinnitamist ei peeta sama keeruliseks toiminguks kui notariaalset tõestamist, kuna esimesel juhul ei ole kliendi viibimine toimingu juures alati vajalik.

Tõlgile muudab notariaalse tõestamise tehingu raskemaks olukorra pingelisuus ning keeruline keelekasutus, mis sisaldab erinevatele tehingutele omast spetsiifilist sõnavara, mida tõlk peab oskama kliendile sisuliselt arusaadavaks teha. Uurimuse tulemused näitavad, et ka vastajad peavad oluliseks tõlgi õiguslase keele valdamist ning oskust keerulised mõisted vajadusel kliendile lahti seletada.

Teoorias eeldatakse, et notari juures tõestamistinguid tõlkival tõlgil oleks IV või V viipekeele tõlgi tase, ta omaks õiguslaseid teadmisi ja eelnevaid kogemusi notari juures tõlkimisel, sest antud tehingute tõlkimine kuulub teooria järgi õigusvaldkonda. Samas notariaalne kinnitamine ei eelda tõlgilt nii kõrgeid oskusi, kuna kuulub pigem olmetõlke valdkonda. Küsitlusest selgus, et vastajate jaoks ei ole vahet, kumba toimingut tõlk tõlgib, vaid peavad oluliseks, et mõlema tehingu tõlkimisel omaks tõlk oskusi ja teadmisi, mis vastavad IV – V taseme viipekeele tõlgi pädevusele.

Autentse tõlke edastamiseks peab tõlk orienteeruma õigussüsteemis ning täpset terminoloogiat tundma. Autor, tuginedes kirjandusele, eeldas, et tõlgi õiguslaseid teadmisi peetakse olulisemaks, kui selgus uurimustulemustest. Teiseks autentse tõlke edastamise eelduseks on viipekeeletõlgi keelealane pädevus, mis võimaldab tal valida kurdile sobiliku keelekasutuse, arvestades viimase eripäraga. Kirjanduses väidetavat kinnitasid ka kõik uuritavad. Selleks, et kurt saaks adekvaatselt toimingust aru, peab tõlk tõlkima kõike ja kõiki – väljaspoolt tulevat müra, kuuljate osapoolte omavahelist vestlust, tõlgile suunatud kommentaare.

Teoorias peetakse oluliseks tõlgi rolliteadlikkust ning sellega nõustusid ka vastajad. Tõlgi õige kohalik on eelkõige oluline seetõttu, et kuuljal ei tekiks kiusatust tõlgiga suhelda, samas varjamata kurdile kuuljaid osapooli, sest kurdid saavad palju informatsiooni, jälgides kuuljate kehakeelt ja miimikat. Vastajad nõustusid teoorias välja tooduga, et tõlgi õige paiknemine on tõlkesituatsiooni paremaks sujumiseks oluline.

Tõlke adekvaatset vahendamist mõistavad vastanud erinevalt ja vastused on vastuolulised. Viipekeeletõlkide kutse-eetika lubab tõlgil sekkuda tõlkeprotsessi, kui ta näeb, et jätkamine kahjustab kurdi huve. Antud küsimuses oli vastuolu notarite arvamuses, kes ühelt poolt eeldavad, et tõlk oleks kurdile abistajaks, kuid samas taunivad nad sekkumist tõlkeprotsessi. Kurdid pidasid tõlgi sekkumist tõlkeprotsessi oluliseks, millest autor järeldab, et nad usaldavad viipekeeletõlke, nähes neid lisaks vahendajale ka abistaja rollis, mida kinnitasid ka uurimuses enamuse kurtide vastused. Viipekeeletõlgid leiavad, et kurdi abistamine ei ole üldiselt oluline, kuid vajadusel tõlkeprotsessi sekkumist peetakse oluliseks.

Tagamaks notari juures tõlkimisel efektiivset tõlget, on oluline tõlke-eelse info väljaselgitamine, tõlketööks vajalike ettevalmistuste tegemine. Uurimusest selgus, et kõik vastajad peavad oluliseks, et tõlk selgitaks välja, millist tehingut ta läheb tõlkima ning uuriks, mis on tõlke eesmärk ja kes on osapooled. Kõige olulisemaks ettevalmistustes peetakse tõlgi tutvumist tehingutega seotud toimingutega ning vastava terminoloogia läbitöötamist. Üheks võimaluseks tõlketöö ettevalmistamisel on koostöö notariga, mida kurdid ja viipekeeletõlgid

pidasid suhteliselt oluliseks, kuid notarid mitte. Autort eeldab, et notarite vastused on mõjutatud notarite saladuse hoidmise kohustusest. Suurem osa vastajatest ei pidanud oluliseks, et tõlk arutaks notariga läbi, mida tõlkida ja mida mitte, kuna tõlgi kutse-eesitika näeb ette, et tõlk tõlgib kõike.

Notari juures suhtluse sujumise eesmärgil on kirjanduse põhjal oluline, et tõlk teeks vajadusel ka kultuuritõlget ning teavitaks kuuljaid osapooli oma ülesannetest. Uuritavad üldjuhul kinnitasid seda vajadust, vaid üks notar ei pidanud vajalikuks tõlgirolli tutvustamist ning üks kurt ei pidanud oluliseks kurdi eripära tutvustamist.

Notari juures tõlkimine eeldab tõlgilt konfidentsiaalsuse, diskreetsuse, neutraalsuse ja erapooletuse nõuete järgimist. Eranditult kõikidest kutse-eesitika nõuetest kinnipidamist pidasid oluliseks kõik vastajad, sest see tagab kliendi ja tõlgi vahelise usalduse. Notarid leidsid, et situatsioonile kohane välimus ja käitumine on olulised vahetevahel.

Kirjandusele tuginedes selgus, et järeltõlge peaks olema efektiivsem täpse tõlke edastamiseks keerulistes ja täpsust nõudvates situatsioonides, sealhulgas notariaalsete tõestamistehingute tõlkimisel. Uurimustulemustest selgus aga, et enamus vastajaid pidas oluliseks mistahes notariaalse tehingu tõlkimisel rohkem just sünkroontõlke kasutamist. Kuigi järeltõlke kasutamist peetakse oluliseks vahetevahel, ei kinnitanud siiski uurimustulemused kirjandusest antud väiteid.

Töö teoreetilises osas selgus kirjandusele tuginedes, et tõlkidelt eeldatakse notari juures tõlkides pingetaluvust, enesekehtestamisostust ning täpsust ja korrektsust. Enamik vastajaid pidas oluliseks, et tõlk julgeks tõlkevaliteedi heaolu nimel esitada täpsustavaid küsimusi ja tunnistada oma eksimusi. Samuti kinnitasid vastajad, et on oluline, et kurt saaks õigel ajal esitada oma arvamusi ja seisukohti, vaid üks kurt arvas, et see on oluline vahetevahel. Pingetaluvust peeti ka üldiselt valdavalt oluliseks, kuigi üks kurt ja üks notar arvasid, et on oluline vahetevahel pingelises olukorras rahulikuks jääda. Kirjandust lugedes selgus, et eelloetletud isiksuseomadused on olulisemad pigem tõestamist tõlkides, kuid uurimusest selgus, et neid peetakse oluliseks mõlemas tehingus.

Uurimuse tulemused võivad olla mõjutatud valimi kesisusest ning adekvaatsete tulemuste saamiseks peaks antud teemat tulevikus laiemalt uurima. Töö autor toob välja, et küsimustiku nõrgaks küljeks saab pidada võrdlevalt ülesehitatud ankeeti, mille tõttu vastajad ei tajunud kahe tõlke erinevusi.

Kasutatud kirjandus

- Cartwright, B. E., Schein, J. D., & Stewart, D. A. (2004). *Sign Language Interpreting. Exploring Its Art and Science*. Boston: Allyn and Bacon. lk 23–24; 45–48; 59–60; 65; 89; 154.
- Eesti Statistikaamet (s.a.). Külastatud 28.12.2011 aadressil <http://sat.ee/pohinaitajad>.
- Eesti Viipekeelee Tõlkide Ühing (2005). *Kutsestandard Viipekeeletõlk III, IV, V*. Külastatud aadressil <http://www.evky.ee/joomla/images/stories/dokument/kutsestandard.pdf>.
- Eesti Viipekeelee Tõlkide Ühing (2005). *Viipekeeletõlgi kutse-eeetika nõuded*. Külastatud aadressil http://www.evky.ee/joomla/index.php?option=com_content&view=article&id=11&Itemid=9.
- Frishberg, N. (1988). *Interpreting: An Introduction*. Alexandria: RID Publications. lk 25–26; 28 62–70; 112.
- Hale, S B., & Russell, D. (Eds.). (2002). *Interpreting in Legal Settings*. Washington DC: Gallaudet University Press. lk 151.
- Hale, S. B. (2004). *The Discourse of Court Interpreting*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. lk 3–4.
- Hollmann, L. (2002). *Viipekeeletõlk ja rolliootused*. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool. lk 71.
- Huphreys, L. (2004). *The Professional Sign Language Interpreter's Handbook. The Complete, Practical Manual for the Interpreting Profession*. (2nd ed.). Brentwood: Sign Language Interpreting Media. lk 24–25; 78.
- Justiitsministeerium (s.a.). Külastatud 09.01.2012 ja 13.01.2012 aadressil <http://www.just.ee/?section=33086&alais=forum.v2&action=change&id=1021&group=contens&topic=47955>.
- Karja, S. (1999, 26.märts). Eluasemefondi juhataja tahab kurdi mehe korterit. *Tartu Postimees*. Külastatud aadressil <http://www.postimees.ee/htbin/1art-a?/99/02/26/tartu.uudised.htmXkaheksas>.
- Karlsson, F. (2002). *Üldkeeleteadus*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus. lk 310–311.
- Keeleseadus* (2011). Külastatud 27.12.2011 aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/12796913>.
- Laiapea, V, Miljan M., Sutrop, U. & Toom, R. (2003). *Eesti viipekeel*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus. lk 25–28; 40–42.
- Mathers, C. M. (2007). *Sign Language Interpreting in Court: Understanding Best Practices*.

- Bloomington, Indiana: AuthorHouse. lk 4–8; 196.
- Metzger, M. (2002). *Sign Language Interpreting: Deconstructing the Myth of Neutrality*. Washington: Gallaudet University Press. lk 20.
- Munday, J. (Ed.).(2009). *The Routledge Companion to Translation Studies*. London: Routledge. lk 17; 226.
- Notariaadiseadus* (2011). Külastatud 23.04.2012 aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/130122010008>.
- Notarite Koda (s.a.). Külastatud 07.01.2012 ja 03.03.2012 aadressil <http://notar.ee/518>.
- Paabo, R. (2010). *Viibelda on mõnus*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus. lk 13.
- Paabo, H. (2011). Viipekeeletõlgi elukutse väljakujunemisprotsess ja areng Eestis. H. Paabo & R. Paabo (Toim), *Eesti viipekeele, viipekeeletõlgi kutse ja viipekeele tõlketeenuse õiguslik regulatsioon*. (lk 52–61). Tartu: Tarmest OÜ.
- Paabo, R. (2011). Viipekeeletõlgi elukutse väljakujunemisprotsess ja areng Eestis. H. Paabo & R. Paabo (Toim), *Kurtide tõlgist viipekeeletõlgiks*. (lk 16–25). Tartu: Tarmest OÜ.
- Plaan, K. (2011). *Viipekeeletõlkide hoiakud viipekeelse tõlke efektiivsust tagavatele mõjuteguritele kohtutõlke vallas*. Diplomitöö. Tartu Ülikool. lk 4; 8; 12.
- Press, P. (2006). *Notari ametikohustused ja vastutus*. Magistritöö. Tartu Ülikool. lk 4; 10; 43; 63.
- Russell, D. (2005). Consecutive and simultaneous interpreting. In T. Janzen (Ed.), *Topics in Signed Language Interpreting* (pp. 153–154). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Toom, R. (2002). *Viipekeeletõlkide professionaalne areng Eestis*. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool. lk 6; 10; 46.
- Sotsiaalhoolekane seadus* (1995). Külastatud 23.04.2012 aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/12851852>.
- Tõestamiseadus* (2010). Külastatud 09.01.2012 aadressil <http://www.riigiteataja.ee/akt/13334854>.
- Valdmets, M. (2010). *Viipekeelse tõlke efektiivsust tagavad mõjutegurid kohtutõlkimise vallas*. Diplomitöö. Tartu Ülikool. lk 6; 9–13.

Lugupeetud viipekeeletõlk!

Olen Riin Laja ja ma õpin Tartu Ülikoolis viipekeeletõlgiks. Oma lõputöö raames viin läbi uurimuse teemal „Ootused viipekeeletõlgi pädevustele notari juures tõlkimisel“. Küsitluse abil tahan välja selgitada, millist käitumist ning teadmisi ja oskusi oodatakse viipekeeletõlgilt, kes tõlgib notari juures erinevaid tehinguid. Võrdlen viipekeeletõlgilt oodatavaid pädevusi kahe erineva raskusastme tehingu „notariaalne kinnitamine“ ja „notariaalne tõestamine“ seisukohalt. Küsimustikus kasutan neid termineid tähenduses:

1. notariaalne kinnitamine - notar kontrollib isikut, esitatud dokumendi õigsust ja kinnitab selle (paneb dokumendile notariaalmärke);
2. notariaalne tõestamine - notar kontrollib isikuid, nõustab neid ning koostab vajaliku dokumendi (tulemusena valmib notariaalakt).

Selleks, et olla abiks uurimustöö läbiviimisel, mis läbi saadud andmed võiksid olla abiks tõlkekvaliteedi parandamisel notari juures tõlkimisel, palun Teil varuda natuke aega küsimuste vastamiseks. Palun Teil vastata kõikidele küsimustele. Teie poolt valitud õige vastus (iga küsimuse juures saab valida vaid ühe vastuse) tuleks tähistada X-ga. Küsimustiku täitmiseks tuleks arvestada ajakuluga umbes 10- 15 minutit.

Küsimustikule vastaja jääb anonüümseks. Saadud tulemustest võib olla abi uue viipekeeletõlkide kutsestandardi koostamisel.

Olen tänulik, kui Te vastused tagastate hiljemalt 20. aprilliks aadressile riin.laja.003@mail.ee.

Tänades,

Riin Laja

TÜ Eesti viipekeeletõlgi eriala üliõpilane

1. Milline on Teie viipekeeletõlgi tase?

Palun märkige sobiva variandi taha X.

1.1. Viipekeeletõlk III

1.2. Viipekeeletõlk IV

(III tase)									
5.4. Omab IV-V taseme pädevusi	1	2	3	4	1	2	3	4	
5.5. Notari juures tõlgib kutsetunnistusega vastavate oskustega viipekeeletõlk	1	2	3	4	1	2	3	4	

6. Kuivõrd olulised on Teie arvates alltoodud viipekeeletõlgi ettevalmistused enne notari juurde tõlkima minemist?

Allpool esitatud küsimustele palun märkige sobiva variandi taha X, arvestusega, et
1- üldiselt pole oluline; 2- vahete-vahel on oluline; 3- on oluline; 4- ei oska öelda

	Dokumentide notariaalne kinnitamine				Dokumentide notariaalne tõestamine			
6.1. Selgitab välja, millist tehingut läheb tõlkima ehk millist dokumenti kinnitatakse või millist lepingut sõlmida tahetakse (tõlke-eelse info omamine)	1	2	3	4	1	2	3	4
6.2. Hangib taustateadmisi (uurib välja mis on tõlke eesmärk ja kes on osapooled)	1	2	3	4	1	2	3	4
6.3. Tutvub enne tõlkima minemist tehinguga seotud toimingutega ning töötab läbi vastava terminoloogia (teeb tõlkimiseks põhjalikke ettevalmistusi)	1	2	3	4	1	2	3	4
6.4. Teavitab vajadusel kuuljaid osapooli tõlgi ülesannetest ja tõlketeenuse pakkumiseks vajalikest tingimustest	1	2	3	4	1	2	3	4
6.5. Teavitab vajadusel kuuljaid osapooli kurdi eripärast	1	2	3	4	1	2	3	4
6.6. Tutvub kurdi keelekasutuse, haridustaseme ja sotsiaalse taustaga	1	2	3	4	1	2	3	4
6.7. Teeb koostööd	1	2	3	4	1	2	3	4

notariga (arutab põhiküsimused notariga läbi)		
--	--	--

7. Kuivõrd olulised on Teie arvates alljärgnevad teadmised viipekeeletõlgile, kes tõlgib notari juures?

Allpool esitatud küsimustele palun märkige sobiva variandi taha X, arvestusega, et
1- üldiselt pole oluline; 2- vahete-vahel on oluline; 3- on oluline; 4- ei oska öelda

	Dokumentide notariaalne kinnitamine				Dokumentide notariaalne tõestamine			
7.1. Tõlk valib koha, kus ta on kuuldav ja nähtav kõigile osapooltele	1	2	3	4	1	2	3	4
7.2. Tõlk valib sellise keelekasutuse, mis kurdile sobib	1	2	3	4	1	2	3	4
7.3. Tõlk tõlgib kõike (ka ametniku telefonivestlust, teiste osapoolte omavahelist vestlust jne)	1	2	3	4	1	2	3	4
7.4. Tõlk omab õiguslaseid teadmisi (orienteerumine õigussüsteemis, terminoloogia täpne tundmine)	1	2	3	4	1	2	3	4
7.5. Tõlk sekkub tõlkeprotsessi, kui selle jätkamine kahjustab tõlgi arvates kliendi huve	1	2	3	4	1	2	3	4
7.6. Tõlk konsulteerib notariga, mida tõlkida, mida mitte	1	2	3	4	1	2	3	4

8. Kuivõrd oluliseks peate alljärgnevaid viipekeeletõlgi tegevusi notari juures tõlkimisel?

Allpool esitatud küsimustele palun märkige sobiva variandi taha X, arvestusega, et
1- üldiselt pole oluline; 2- vahete-vahel on oluline; 3- on oluline; 4- ei oska öelda

	Dokumentide notariaalne kinnitamine				Dokumentide notariaalne tõestamine			
8.1. Tõlk julgeb küsida kui millestki aru ei saa	1	2	3	4	1	2	3	4
8.2. Tõlk tunnistab oma	1	2	3	4	1	2	3	4

eksimusi									
8.3. Tõlk tagab selle, et kurt saab osaleda protsessis (esitada õigeaegselt oma arvamusi ja seisukohti)	1	2	3	4	1	2	3	4	
8.4. Tõlk suudab jääda pingelises olukorras rahulikuks	1	2	3	4	1	2	3	4	
8.5. Tõlgil on situatsioonile kohane ja sobilik välimus ning käitumine (diskreetsus)	1	2	3	4	1	2	3	4	
8.6. Tõlk suudab jääda konfidentsiaalseks (ei räägi asjasse mittepuutuvatele isikutele kuhu ja kellele ta tõlkima läheb ning mida tõlkesituatsioonis teada sai)	1	2	3	4	1	2	3	4	
8.7. Tõlk tõlgib kõike ja täpselt, mida räägitakse/ viibeldakse, ei esita oma avamust	1	2	3	4	1	2	3	4	
8.8. Tõlk tõlgib, vajadusel selgitab kurdile mõisteid ning on kurdile abistajaks	1	2	3	4	1	2	3	4	

9. Mis iseloomustab Teie arvates notari juures tõlkimist?

Allpool esitatud küsimustele palun märkige sobiva variand taha X, arvestusega, et
 1- üldiselt pole oluline; 2- vahete-vahel on oluline; 3- on oluline; 4- ei oska öelda

	Dokumentide notariaalne kinnitamine				Dokumentide notariaalne tõestamine			
9.1. Tegemist on äärmiselt vastutusrikka tööga	1	2	3	4	1	2	3	4
9.2. Keelekasutus on keerulise, sisutihe ja täpsust nõudva tekstiga	1	2	3	4	1	2	3	4
9.3. Olukord on emotsionaalselt pingeline	1	2	3	4	1	2	3	4
9.4. Eeldab tõlgilt spetsiifilise terminoloogia tundmist	1	2	3	4	1	2	3	4

9.5.	Eeldab tõlgilt mõistete ümbersõnastamise oskust nõnda, et see oleks mõistetav kliendile	1	2	3	4	1	2	3	4
------	---	---	---	---	---	---	---	---	---

10. Millist tõkeliiki tuleks Teie arvates kasutada notari juures tõlkimisel?

Sünkroontõlge- tõlgib peaaegu samaaegselt, kui keegi räägib/ viipleb.

Järeltõlge- tõlk alustab siis, kui kõneleja/ viipleja on lõpetanud ning teeb kokkuvõtteid räägitust

Allpool esitatud küsimustele palun märkige sobiva variandi taha X, arvestusega, et
1- üldiselt pole oluline; 2- vahete-vahel on oluline; 3- on oluline; 4- ei oska öelda

		Dokumentide notariaalne kinnitamine				Dokumentide notariaalne tõestamine			
10.1.	Sünkroontõlge	1	2	3	4	1	2	3	4
10.2.	Järeltõlge	1	2	3	4	1	2	3	4

Palun kirjutage siia kommentaare teemat puudutava valdkonna kohta, mida küsimustikus ei esinenud.

Täna vastamast!

Lugupeetud viipekeele tõlketeenuse tarbija!

Olen Riin Laja ja ma õpin Tartu Ülikoolis viipekeele tõlgiks. Oma lõputöö raames viin läbi uurimuse teemal „Ootused viipekeele tõlgipädevustele notari juures tõlkimisel“. Küsitluse abil tahan välja selgitada, millist käitumist ning teadmisi ja oskusi oodatakse viipekeele tõlgilt, kes tõlgib notari juures erinevaid tehinguid. Võrdlen viipekeele tõlgilt oodatavaid pädevusi kahe erineva raskusastme tehingu „notariaalne kinnitamine“ ja „notariaalne tõestamine“ seisukohalt. Küsimustikus kasutan neid termineid tähenduses:

1. notariaalne kinnitamine - notar kontrollib isikut, esitatud dokumendi õigsust ja kinnitab selle (paneb dokumendile notariaalmärke);
2. notariaalne tõestamine - notar kontrollib isikuid, nõustab neid ning koostab vajaliku dokumendi (tulemusena valmib notariaalakt).

Selleks, et olla abiks uurimustöö läbiviimisel, mis läbi saadud andmed võiksid olla abiks tõlke kvaliteedi parandamisel notari juures tõlkimisel, palun Teil varuda natuke aega küsimuste vastamiseks. Palun Teil vastata kõikidele küsimustele. Teie poolt valitud õige vastus (iga küsimuse juures saab valida vaid ühe vastuse) tuleks tähistada X-ga. Küsimustiku täitmiseks tuleks arvestada ajakuluga umbes 10- 15 minutit.

Küsimustikule vastaja jääb anonüümseks. Saadud tulemustest võib olla abi uue viipekeele tõlkide kutsestandardi koostamisel.

Olen tänulik, kui Te vastused tagastate hiljemalt 20. aprilliks aadressile riin.laja.003@mail.ee.

Tänades,

Riin Laja

TÜ Eesti viipekeele tõlgi eriala üliõpilane

1.1. Kas olete oma elu jooksul notari juures kasutanud viipekeele tõlki?

Palun märkige sobiva variandi taha X.

- 1.1. Ei
- 1.2. Jah, kuni 5 korda aastas

millist dokumenti kinnitatakse või millist lepingut sõlmida tahetakse (tõlke-eelse info omamine)									
4.2. Hangib taustateadmisi (uurib välja mis on tõlke eesmärk ja kes on osapooled)	1	2	3	4	1	2	3	4	
4.3. Tutvub enne tõlkima minemist tehinguga seotud toimingutega ning töötab läbi vastava terminoloogia (teeb tõlkimiseks põhjalikke ettevalmistusi)	1	2	3	4	1	2	3	4	
4.4. Teavitab vajadusel kuuljaid osapooli tõlgi ülesannetest ja tõlketeenuse pakkumiseks vajalikest tingimustest	1	2	3	4	1	2	3	4	
4.5. Teavitab vajadusel kuuljaid osapooli kurdi eripärast	1	2	3	4	1	2	3	4	
4.6. Tutvub kurdi keelekasutuse, haridustaseme ja sotsiaalse taustaga	1	2	3	4	1	2	3	4	
4.7. Teeb koostööd notariga (arutab põhiküsimused notariga läbi)	1	2	3	4	1	2	3	4	

5. Kuivõrd olulised on Teie arvates alljärgnevad teadmised viipekeele tõlgile, kes tõlgib notari juures?

Allpool esitatud küsimustele palun märkige sobiva variandi taha X, arvestusega, et
1- üldiselt pole oluline; 2- vahete-vahel on oluline; 3- on oluline; 4- ei oska öelda

	Dokumentide notariaalne kinnitamine				Dokumentide notariaalne tõestamine			
5.1. Tõlk valib koha, kus ta on kuuldav ja nähtav kõigile osapooltele	1	2	3	4	1	2	3	4
5.2. Tõlk valib sellise keelekasutuse, mis kurdile sobib	1	2	3	4	1	2	3	4

5.3. Tõlk tõlgib kõike (ka ametniku telefonivestlust, teiste osapoolte omavahelist vestlust jne)	1	2	3	4	1	2	3	4
5.4. Tõlk omab õigusosalaseid teadmisi (orienteerumine õigussüsteemis, terminoloogia täpne tundmine)	1	2	3	4	1	2	3	4
5.5. Tõlk sekkub tõlkeprotsessi, kui selle jätkamine kahjustab tõlgi arvates kliendi huve	1	2	3	4	1	2	3	4
5.6. Tõlk konsulteerib notariga, mida tõlkida, mida mitte	1	2	3	4	1	2	3	4

6. Kuivõrd oluliseks peate alljärgnevaid viipekeeletõlgi tegevusi notari juures tõlkimisel?

Allpool esitatud küsimustele palun märkige sobiva variandi taha X, arvestusega, et
1- üldiselt pole oluline; 2- vahete-vahel on oluline; 3- on oluline; 4- ei oska öelda

	Dokumentide notariaalne kinnitamine				Dokumentide notariaalne tõestamine			
6.1. Tõlk julgeb küsida kui millestki aru ei saa	1	2	3	4	1	2	3	4
6.2. Tõlk tunnistab oma eksimusi	1	2	3	4	1	2	3	4
6.3. Tõlk tagab selle, et kurt saab osaleda protsessis (esitada õigeaegselt oma arvamusi ja seisukohti)	1	2	3	4	1	2	3	4
6.4. Tõlk suudab jääda pingelises olukorras rahulikuks	1	2	3	4	1	2	3	4
6.5. Tõlgil on situatsioonile kohane ja sobilik välimus ning käitumine (diskreetsus)	1	2	3	4	1	2	3	4
6.6. Tõlk suudab jääda konfidentsiaalseks (ei räägi asjasse mittepuutuvatele isikutele kuhu ja kellele ta tõlkima läheb ning mida tõlkesituatsioonis teada sai)	1	2	3	4	1	2	3	4

6.7. Tõlk tõlgib kõike ja täpselt, mida räägitakse/viibeldakse, ei esita oma avamust	1	2	3	4	1	2	3	4
6.8. Tõlk tõlgib, vajadusel selgitab kurdile mõisteid ning on kurdile abistajaks	1	2	3	4	1	2	3	4

7. Mis iseloomustab Teie arvates notari juures tõlkimist?

Allpool esitatud küsimustele palun märkige sobiva variand taha X, arvestusega, et

1- üldiselt pole oluline; 2- vahete-vahel on oluline; 3- on oluline; 4- ei oska öelda

	Dokumentide notariaalne kinnitamine				Dokumentide notariaalne tõestamine			
7.1. Tegemist on äärmiselt vastutusrikka tööga	1	2	3	4	1	2	3	4
7.2. Keelekasutus on keerulise, sisutihe ja täpsust nõudva tekstiga	1	2	3	4	1	2	3	4
7.3. Olukord on emotsionaalselt pingeline	1	2	3	4	1	2	3	4
7.4. Eeldab tõlgilt spetsiifilise terminoloogia tundmist	1	2	3	4	1	2	3	4
7.5. Eeldab tõlgilt mõistete ümbersõnastamise oskust nõnda, et see oleks mõistetav kliendile	1	2	3	4	1	2	3	4

8. Millist tõlkeliiki tuleks Teie arvates kasutada notari juures tõlkimisel?

Sünkroontõlge- tõlgib peaaegu samaaegselt, kui keegi räägib/ viibleb.

Järeltõlge- tõlk alustab siis, kui kõneleja/ viipleja on lõpetanud ning teeb kokkuvõtteid räägitust

Allpool esitatud küsimustele palun märkige sobiva variandi taha X, arvestusega, et

1- üldiselt pole oluline; 2- vahete-vahel on oluline; 3- on oluline; 4- ei oska öelda

	Dokumentide notariaalne kinnitamine				Dokumentide notariaalne tõestamine			
8.1. Sünkroontõlge	1	2	3	4	1	2	3	4

8.2.	Järeldõlge	1	2	3	4	1	2	3	4
------	------------	---	---	---	---	---	---	---	---

Palun kirjutage siia kommentaare teemat puudutava valdkonna kohta, mida küsimustikus ei esinenud!

Tänan vastamast!

Lugupeetud ankeetküsitlusele vastaja!

Olen Riin Laja ja ma õpin Tartu Ülikoolis viipekeeletõlgiks. Oma lõputöö raames viin läbi uurimuse teemal „Ootused viipekeeletõlgi pädevustele notari juures tõlkimisel“. Küsitluse abil tahan välja selgitada, millist käitumist ning teadmisi ja oskusi oodatakse viipekeeletõlgilt, kes tõlgib notari juures erinevaid tehinguid. Võrdlen viipekeeletõlgilt oodatavaid pädevusi kahe erineva raskusastme tehingu „notariaalne kinnitamine“ ja „notariaalne tõestamine“ seisukohalt. Küsimustikus kasutan neid termineid tähenduses:

1. notariaalne kinnitamine - notar kontrollib isikut, esitatud dokumendi õigsust ja kinnitab selle (paneab dokumendile notariaalmärke);
2. notariaalne tõestamine - notar kontrollib isikuid, nõustab neid ning koostab vajaliku dokumendi (tulemusena valmib notariaalakt).

Selleks, et olla abiks uurimustöö läbiviimisel, mis läbi saadud andmed võiksid olla abiks tõlkekvaliteedi parandamisel notari juures tõlkimisel, palun Teil varuda natuke aega küsimuste vastamiseks. Palun Teil vastata kõikidele küsimustele. Teie poolt valitud õige vastus (iga küsimuse juures saab valida vaid ühe vastuse) tuleks tähistada X-ga. Küsimustiku täitmiseks tuleks arvestada ajakuluga umbes 10- 15 minutit.

Küsimustikule vastaja jääb anonüümseks. Saadud tulemustest võib olla abi uue viipekeeletõlkide kutsestandardi koostamisel.

Olen tänulik, kui Te vastused tagastate hiljemalt 20. aprilliks aadressile riin.laja.003@mail.ee.

Tänades,

Riin Laja

TÜ Eesti viipekeeletõlgi eriala üliõpilane

1.1.1. Kas Teie juures on käinud õiguslaseid küsimusi lahendamaks kurdid, kes on kasutanud viipekeeletõlgi vahendust?

Palun märkige sobiva variandi taha X.

1.2. Ei

- 1.3. Jah, kuni 5 korda aastas
 1.4. Jah, 5 kuni 10 korda aastas
 1.5. Jah, üle 10ne korra aastas

2. Milliste notariaalsete tehingute korral on kurdid kasutanud viipekeeletõlgi vahendust?

Palun märkige sobiva variandi taha X.

- 2.2. Dokumentide notariaalne kinnitamine
 2.3. Dokumentide notariaalne tõestamine

3. Kuivõrd olulised on Teie arvates allpool nimetatud väited notari juures tõlkiva viipekeeletõlgi kohta?

Allpool esitatud küsimustele palun märkige sobiva variandi taha X, arvestusega, et
1- üldiselt pole oluline; 2- vahete-vahel on oluline; 3- on oluline ;4- ei oska öelda

	Dokumentide notariaalne kinnitamine	Dokumentide notariaalne tõestamine
3.2. Tõlk omab õiguslaseid teadmisi (on osalenud õiguslastel täiendkursustel)	1 2 3 4	1 2 3 4
3.3. Tõlgil on kogemusi notari juures tõlkimisel	1 2 3 4	1 2 3 4
3.4. Omab kogemust tõlkimisel igapäevases asjaajamises (III tase)	1 2 3 4	1 2 3 4
3.5. Omab IV-V taseme pädevusi	1 2 3 4	1 2 3 4
3.6. Notari juures tõlgib kutsetunnistusega vastavate oskustega viipekeeletõlk	1 2 3 4	1 2 3 4

4. Kuivõrd olulised on Teie arvates alltoodud viipekeeletõlgi ettevalmistused enne notari juurde tõlkima minemist?

Allpool esitatud küsimustele palun märkige sobiva variandi taha X, arvestusega, et
1- üldiselt pole oluline; 2- vahete-vahel on oluline; 3- on oluline; 4- ei oska öelda

	Dokumentide notariaalne kinnitamine	Dokumentide notariaalne tõestamine

4.2. Selgitab välja, millist tehingut läheb tõlkima ehk millist dokumenti kinnitatakse või millist lepingut sõlmida tahetakse (tõlke-eelse info omamine)	1	2	3	4	1	2	3	4
4.3. Hangib taustateadmisi (uurib välja mis on tõlke eesmärk ja kes on osapooled)	1	2	3	4	1	2	3	4
4.4. Tutvub enne tõlkima minemist tehinguga seotud toimingutega ning töötab läbi vastava terminoloogia (teeb tõlkimiseks põhjalikke ettevalmistusi)	1	2	3	4	1	2	3	4
4.5. Teavitab vajadusel kuuljaid osapooli tõlgi ülesannetest ja tõlketeenuse pakkumiseks vajalikest tingimustest	1	2	3	4	1	2	3	4
4.6. Teavitab vajadusel kuuljaid osapooli kurdi eripärast	1	2	3	4	1	2	3	4
4.7. Tutvub kurdi keelekasutuse, haridustaseme ja sotsiaalse taustaga	1	2	3	4	1	2	3	4
4.8. Teeb koostööd notariga (arutab põhiküsimused notariga läbi)	1	2	3	4	1	2	3	4

5. Kuivõrd olulised on Teie arvates alljärgnevad teadmised viipekeeletõlgile, kes tõlgib notari juures?

Allpool esitatud küsimustele palun märkige sobiva variandi taha X, arvestusega, et
1- üldiselt pole oluline; 2- vahete-vahel on oluline; 3- on oluline; 4- ei oska öelda

	Dokumentide notariaalne kinnitamine				Dokumentide notariaalne tõestamine			
5.2. Tõlk valib koha, kus ta on kuuldav ja nähtav kõigile osapooltele	1	2	3	4	1	2	3	4

5.3. Tõlk valib sellise keelekasutuse, mis kurdile sobib	1	2	3	4	1	2	3	4
5.4. Tõlk tõlgib kõike (ka ametniku telefonivestlust, teiste osapoolte omavahelist vestlust jne)	1	2	3	4	1	2	3	4
5.5. Tõlk omab õiguslaseid teadmisi (orienteerumine õigussüsteemis, terminoloogia täpne tundmine)	1	2	3	4	1	2	3	4
5.6. Tõlk sekkub tõlkeprotsessi, kui selle jätkamine kahjustab tõlgi arvates kliendi huve	1	2	3	4	1	2	3	4
5.7. Tõlk konsulteerib notariga, mida tõlkida, mida mitte	1	2	3	4	1	2	3	4

6. Kuivõrd oluliseks peate alljärgnevat viipekeeletõlgi tegevusi notari juures tõlkimisel?

Allpool esitatud küsimustele palun märkige sobiva variandi taha X, arvestusega, et
1- üldiselt pole oluline; 2- vahete-vahel on oluline; 3- on oluline; 4- ei oska öelda

	Dokumentide notariaalne kinnitamine				Dokumentide notariaalne tõestamine			
6.2. Tõlk julgeb küsida kui millestki aru ei saa	1	2	3	4	1	2	3	4
6.3. Tõlk tunnistab oma eksimusi	1	2	3	4	1	2	3	4
6.4. Tõlk tagab selle, et kurt saab osaleda protsessis (esitada õigeaegselt oma arvamusi ja seisukohti)	1	2	3	4	1	2	3	4
6.5. Tõlk suudab jääda pingelises olukorras rahulikuks	1	2	3	4	1	2	3	4
6.6. Tõlgil on situatsioonile kohane ja sobilik välimus ning käitumine (diskreetsus)	1	2	3	4	1	2	3	4
6.7. Tõlk suudab jääda konfidentsiaalseks (ei räägi asjasse mittepuutuvatele isikutele kuhu ja	1	2	3	4	1	2	3	4

kellele ta tõlkima läheb ning mida tõlkesituatsioonis teada sai)									
6.8. Tõlk tõlgib kõike ja täpselt, mida räägitakse/viibeldakse, ei esita oma avamust	1	2	3	4	1	2	3	4	
6.9. Tõlk tõlgib, vajadusel selgitab kurdile mõisteid ning on kurdile abistajaks	1	2	3	4	1	2	3	4	

7. Mis iseloomustab Teie arvates notari juures tõlkimist?

Allpool esitatud küsimustele palun märkige sobiva variand taha X, arvestusega, et
 1- üldiselt pole oluline; 2- vahete-vahel on oluline; 3- on oluline; 4- ei oska öelda

	Dokumentide notariaalne kinnitamine				Dokumentide notariaalne tõestamine			
7.2. Tegemist on äärmiselt vastutusrikka tööga	1	2	3	4	1	2	3	4
7.3. Keelekasutus on keerulise, sisutihe ja täpsust nõudva tekstiga	1	2	3	4	1	2	3	4
7.4. Olukord on emotsionaalselt pingeline	1	2	3	4	1	2	3	4
7.5. Eeldab tõlgilt spetsiifilise terminoloogia tundmist	1	2	3	4	1	2	3	4
7.6. Eeldab tõlgilt mõistete ümbersõnastamise oskust nõnda, et see oleks mõistetav kliendile	1	2	3	4	1	2	3	4

8. Millist tõlkeliiki tuleks Teie arvates kasutada notari juures tõlkimisel?

Sünkroontõlge- tõlgib peaaegu samaaegselt, kui keegi räägib/ viipleb.

Järeltõlge- tõlk alustab siis, kui kõneleja/ viipleja on lõpetanud ning teeb kokkuvõtteid räägitust

Allpool esitatud küsimustele palun märkige sobiva variandi taha X, arvestusega, et
 1- üldiselt pole oluline; 2- vahete-vahel on oluline; 3- on oluline; 4- ei oska öelda

	Dokumentide notariaalne kinnitamine	Dokumentide notariaalne tõestamine

8.2.	Sünkroontõlge	1	2	3	4	1	2	3	4
8.3.	Järeltõlge	1	2	3	4	1	2	3	4

Palun kirjutage siia kommentaare teemat puudutava valdkonna kohta, mida küsimustikus ei esinenud.

Täna vastamast!